№ 278 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 20

1906

ԵՐԵՍՈՒՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 20 № 278

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊԷԿՈՎ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Базарная ул. д. Тамамшева № 16. կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ“

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1907 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. և մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի։

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն)։ Ստորագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Ցայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1907 Թ.

„ՄՈՒՐՃ“

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՄՍԱԳԻՐ

(Նոր շրջան VII տարի)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ

Ռուսաստանի և Պարսկաստանի համար՝ տարեկան 10 ր., կէս տարին 6 ր., ամսական 90 կ.։ Արտասահմանի համար՝ տարեկան 12 ր. (32 ֆ.), կէս տարին 7 ր. (18 ֆ.), ամսական (3 ֆ.)

Բաժանորդագինը կարելի է վճարել նաև մաս-մաս (5—5 ր.), երկրորդ վճարը լինում է մայիսին։ Տարր. դպրոցներում ուսուցանողների, աշակերտների, ուսանողների, գիւղացիների և բանուորների համար բաժանորդագինն է (Ռուսաստ.) 8 րուբլի տարեկան, որ կարելի է վճարել մաս-մաս (4—4 ր.)։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ Է

Թիֆլիսում—խմբագրատանը (Ծավճավաձեան փողոց, տ. № 12) և «Գուտտենբերգ» գրախան.։ (Երեան. հրապ.) և «Новая Рѣчь» գրախան. (Գօլօվինսկի պրօսպ. Թատր. դիմաց)։

Կայսրութեան այլ տեղերից պէտք է դիմել՝ Тифлисъ, въ редакцію журнала «МУРЧЪ».

Արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction de la revue «MOURTCH».

1907 Թւականի այն բաժանորդները, որոնք կը գրվեն մինչև այս տարվայ դեկտեմբերի 15-ը, վճարելով տարեկան ամբողջ բաժանորդագինը միանուագ, կը ստանան ձրիաբար նոյեմբեր և դեկտեմբեր ամիսների համարները։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է ամեն լեզուով։ Ցայտարարութիւնների համար վճարում են.—1 երես բոլոր յայտարարութեան համար 10 ր., ½ եր. 5 ր., ¼ եր. 2 ր., տողատեղ (կորպուս)—40 կ.։

Խմբագիր՝ Լեոն Սարգսեան

առ. 8—10

Բացված է բաժանորդագրութիւն

ՀԱՅԵԼԻ

Գեղարուեստական երգիծաբանական պատկերազարդ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ,

որը երբեմնապէս լոյս կը տեսնի «Հայելիի յաւելուած» անուան տակ։

Տարեկան բաժանորդները կը ստանան՝

1) 50 № «Հայելի»։
2) 12 գեղարուեստական նկարներ, որ տարվայ վերջը առանձին ալբոմ կը կազմեն։
3) 2 մեծադիր գունաւոր պատկեր հայկական կեանքից (50×60 սմ.) (Առաջին պատկերը կուղարկվի Զատկական համարի հետ, իսկ երկրորդը սեպտեմբերի սկզբին)։
4) 1 պատի տախտակ պատկերազարդ Օրացոյց 1908 թ.։
5) 1 յայտնի հայ երգիծաբանների խմբական նկար։

Բաժանորդագրութեան տարին է նոյեմբերից նոյեմբեր։

Տարեկան գինը պրեմիաներով Թիֆլիսում՝ 4 ր., դուրսը՝ 5 րուբ.։ կէս տարին՝ 2 ր., դուրսը՝ 2 ր. 50 կոպ.։ Երեք ամիսը՝ 1 ր., դուրսը 1 ր. 25 կ.։ Արտասահման՝ տարեկան 6 րուբլի, կէս տարին 3 րուբլի։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Аели», Дворцовая ул. № 3. կամ Tiflis, Rédaction du journal «Haeli».

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Բ. Ճէպէյեան

(ա. օ.) առ. 3—10

ԲԺԻՇԿ

Տ. Ա. Խախանեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ներքին եւ վեներական

հիւանդութիւնների

Ընդունելութիւն { առաւօտ. 10—12 ժ. երեկոյեան 5—7 ժ.

Սօլօլակ, Սերգիեվսկայա 15, Փրիգօնովի տանը։

առ. (չ. ու. շ.) 22—100

ԲԺԻՇԿ

Գ. Պապովեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

քթի, կոկորդի եւ ականջի

հիւանդութիւնների

Ընդունում է { ցեր. 1—2 ժ. ամեն օր բաց. երեկ. 5—7 ժ. ցի ուրբաթ

Միխայլովսկի պրօսպ., տ. Ֆօրբերի № 11.

(կ. չ.) առ. 13—60

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ՆԵՐԹԵՒԵԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ-Վանքի փողոց, № 5, ոչ հեռու Ալեքսանդրեան այգուց.

Վճարն է խորհրդի համար 50 կոպ.

Հեռախօս № 481.

Ընդունելութիւնը առ. ժ. 11—5 ժ. եր.

Բժ. Տ. Ի. ՐՈՒԴԷՆԿՕ.—Ներքին հիւ. հինգշ., կիր. 3—4 ժամ.

Բժ. Ց. Վ. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ.—Վիրաբուժ. հի. երկ., ուրբ. 2—3 ժ.

Բժ. Մ. Ի. ԵԱՆՉԷՎՍԿԻ.—Ականջի, քթի և բգի, չորեքշ., ուրբ. 2—3 ժ., երեքշ., կիր. 3—4 ժ.։

Բժ. Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՕՎ.—Վիրաբուժ., միզասեռ. երկ., հինգ., շաբ. և կիր. 2—3 ժ.

Բժ. Ն. Մ. ԱՍՊԻՍՕՎ.—Քթի, բգի և ականջի, երկ. րեք. և շաբ. 1—2 ժ., հինգ., կիր., 12—1 ժ.

Բժ. Վ. Գ. ԲՕԺՕՎՍԿԻ.—Ներքին հիպնօզով ամենայն օր 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Ն. ՏԵՏՐԱԶԷ.—Կաշուի, վեներ. ամենայն օր 1—2 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՄՕՆՍԷ.—Ներքին, երեխ. երեք., հինգ., շաբ. 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Տ. ՐՕԶՄԱՐԻՆՍԿԻ.—Երեխ., երկ., չորեք. 4—5 ժ., երեք. շաբ. 3—4 ժ.։

Բժ. Ն. Ի. ՆԷՈՒՑՄԻՆ.—Աչքի, երկ., երեք., չոր., ուրբ., շաբ., 11—12 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՆՕՎԻՑԿԻ.—Կանանց, երեխ., երեքշ., չորեք., ուրբ., շաբ., կիր. 2—3 ժ.։

Բժ. Զ. Ց. ՆՎԶՕՐՕՎ.—Ատամի հիւ. 11—5 ժ. ամենայն օր.

Բժ. Կ. Մ. ՊԻՎԱՐՍԿԻ } Կլինիքական անալիզ
Բժ. Կ. Ի. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ }

Բժ. Գ. Իւ. ՕՆՕՇԿՕ.—Բժշկ. գիմ. մասսաժ, ելեքտր. 4—6 ժամ.

Մ. Ե. ԳՕՐՕԴՑԵՎԱ.—Մասաժ. 11—4. ժ.

Ս. ԵԱ. ՊԱՒԼՕՑԿԻ.—Վիրաբ. 12—1 ժ. ամենայն օր, կիրակի օրը 4—5 ժ.

Բժշկական խորհուրդներ, մասսաժ, սրսկել, անդամահատել, անալիզի ենթարկել, հիպնօզել, ատամների և ծառաների քննելը—ըստ համաձայնութեան։

առ. (ա. օ.) 28—144

Արտիստական ընկերութեան թատրոն

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 21-ին

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան օգտին

կը ներկայացնէ

ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Դրամա 4 արար., Շիրվանզադէի.

Վերջը

ՖՐԱԿԻ ՇՆՈՐՀԻՒ

Վօդվիլ 1 արար., Թարգ. Գր. Աւետ.

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշտ 8-ին է։

Տեղերի գները բենեֆիսի են։

Երկուշաբթի, յունվարի 1-ին 1907 թիւ, տ. Մայսուրեանի բենեֆիսին կը ներկայացվի առաջին անգամ հայ բեմի վրա Շնիցլերի «Հէքիաթ»։

Վարչութեան հերթապահ անդամ՝ Ա. Խատիսեան

Ռեժիսոր՝ Ե. Աբէլեան

առ. չ. հ. 1—2

Արտիստական ընկերութեան թատրոն

ԿՕՆՑԵՐՏԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃ

Հինշաբթի, դեկտեմբերի 21-ի

Կովկասի պօլիտեխնիկումի միջոցները ուժեղացնելու համար

Թիֆլիսի արական I գիմնազիան կազմում է՝

ԿՕՆՑԵՐՏ

Մասնակցում են յիշեալ գիմնազիայի ուսուցիչները եւ աշակերտները

(չ. հ.) 1—2

Դեկտեմբերի 26-ին Արտիստական Ընկերութեան դահլիճում կայանալու է յօգուտ ղարաբաղցիների սովեալների մի երեկոյթ շատ հետաքրքրական. բացի կօնցերտից, որտեղ կը մասնակցեն յայտնի երաժիշտներ և երգիչներ, կը լինի նաև Գ. Միրզոյեանի խումբը, հայկական պարեր, խօրէօ-գրաֆիական ներմուծութիւններով. և դահլիճները շքեղ զարդարված. կը նուագեն Մաշների օրկէստրը, սազանդար և աշըղ Ջիւանու նուագախմբերը։

առ. 1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութեան կողմից. Քայքայման դէմ մաքառում. Վերջին տեղեկութիւններ. Պաշտօնական. Սովը ամենուրեք. Մամուլ. Դարձեալ պրօվոկացիան. Պետական Դումայի ընտրութիւնների շուրջը. Կառավարչական փաստեր և լուրեր. Օպպօզիցիան կուսակցութիւնների համաձայնութեան մասին. Զար ոգու մի նոր ծրագիրը. Թատրոն և երաժշտութիւն. Լրացուցիչ ընտրութիւններ. Տեղեկութիւններ գաւառից. Նամակ Երեւանից. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Դէպի յետ. Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

«Մշակ»-ի խմբագրութիւնը խնդրում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներից շտապել յայտնելու իրանց հասցէները, որպէս զի նա հնարաւորութիւն ունենայ ժամանակին տպագրել այդ հասցէները։ Չը պէտք է մոռանալ, որ առաջիկայ տօների պատճառով տպարանները անկարող կը լինեն կատարել հասցէների տպագրութիւնը անընդհատ կերպով և այդպիսով դժուարութիւններ առաջ կը գան լրագրի էկսպեդիցիայի համար։

Եթէ աչքի առաջ ունենանք, որ պօստը ձմեռվայ շաբաթներում յաճախ անկանոն է գործում և որ նամակներն ու ծրարները ուշանում են թէ այն տեղում, ուր նրանք ընդունված են, և թէ Թիֆլիսում, մենք կը տեսնենք, որ շատ ժամանակ է անցնում մինչև բաժանորդի նամակը կամ ուղարկած փողը խմբագրութեան ձեռքն է ընկնում։ Ուստի անհրաժեշտ է, որ բաժանորդ գրվել ցանկացողները ուշադրութիւն դարձնեն այդ հանգամանքի վրա և օգնեն խմբագրութեան այնպէս կազմակերպելու գործը, որ լրագրի առաքման մէջ յապաղում կամ ընդհատում տեղի չունենայ։

Հասցէները խնդրում ենք գրել պարզ ու որոշ։ Եթէ հին հասցէների մէջ կարևոր չէ փոփոխութիւններ անելը, կարելի է ուղարկել այդ հին հասցէների տպած օրինակը։

ՔԱՅՔԱՅՄԱՆ ԴԷՄ ՄԱՔԱՌՈՒՄ

I

Մեր երկրի տնտեսական կեանքի մէջ տագնապի նշաններ են երեւում։

Գանգատվում են աշխատաւորները, գանգատվում են ձեռնարկութիւնների տէրերը, գանգատվում են առևտրականները։

Աշխատաւորները գանգատվում են, որ նրանցից շատ-շատերը մնացել են անգործ և չեն կարողանում պարապմունք գտնել։

Ձեռնարկութիւնների տէրերը գանգատվում են, որ արդիւնագործութիւնը դարձել է անձեռնտու և պակասել են նպաստաւոր պատուէրները։

Առևտրականները գանգատվում են, որ հիւսիսի գործարանատէրերը չեն վստահանում ուղարկել սրանց ապառիկով մեծ քանակութեամբ ապրանք, իսկ միևնոյն ժամանակ մթերք սպառողների թիւը և նրանց պահանջի քանակը փոքրացել են։

Տխուր է և գիւղական շրջանում ապրող շինականը, որովհետև նա զրկանքներ է կրել վերջին տարիների զանազան տեսակ մեծ ու փոքր աղէտներից, որոնցով այնքան դժբաղդացաւ մեր երկիրը։

II

Աշխատաւոր դասը, ճիշտ է, մի քանի նուաճումներ արեց օրավարձի գների և աշխատանքի ժամերի վերաբերութեամբ, բայց արդիւնագործութիւնը համապատասխան կերպով չընդարձակվեց, չը զարգացաւ, որ կլանէր բոլոր բանւոր ոյժերը և արդարացնէր արդիւնագործութեան մէջ մտնող բարեփոխութիւնները։

Այն ժամանակ, երբ բանւորը աջողեցրեց բարձրացնել իր օրավարձը և կրճատել աշխատելու ժամերի թիւը մինչև ութ, գիւղերից թափվեցին մեծ կենտրոնները բազմաթիւ զրկվածներ ու կարօտեալներ, որոնք պատրաստակամութիւն էին յայտնում աշխատելու ամեն տեսակ պայմաններով և ուրեմն իջեցնում էին օրավարձի գինը, իսկ միւս կողմից հասարակութիւնը, որ պէտք է սպառէր աշխատաւորների պատրաստած իրերը, կրճատում էր իր պահանջները և այդպիսով խախտում գործարանատէրերի կամ արդիւնագործի հաշիւները։

III

Եւ որովհետև երևոյթը մասնաւոր և անհատական բնաւորութիւն չէ կրում, այլ տեղի ունի ընդարձակ տարածութեան վրա, ուստի ամբողջ պետութեան և նրա զանազան մասերի մէջ նկատվում է տնտեսական տագնապ, իսկ մի քանի տեղերում նոյն իսկ արդիւնագործութեան քայքայում և սնանկութիւն։

Իսկ այսպիսի ժամանակներում մի որևէ տեղում երևացած սնանկութիւնը կորստաբեր է լինում և միւս տեղերի համար։ Եթէ մի խոշոր գործարանատէր և առևտրական տուն սնանկանում է, նա իր հետ անդունդն է գլորում բազմաթիւ ուրիշ ձեռնարկութիւններ, որոնք կապված էին առաջինի հետ իրանց յարաբերութիւններով, իրանց կրեդիտով, փոխադարձ աջակցութեամբ։

Այդ պատճառով ֆինանսական շրջաններում երկիւղով են նայում առաջիկայի վրա վախենալով անախորժ բարդութիւններից և դժբաղդութիւններից։

IV

Սովորական տարիներում, արդիւնագործութեան փոքր ի շատէ կանօնաւոր դրութեան ժամանակ, բացառիկ դէպքերը և վրա հասած աղէտները թէև վնասներ են առաջացնում, սակայն նրանք չեն քայքայում ամբողջ տնտեսական կեանքը։

Բայց այժմ հանգամանքները ուրիշ են։ Տնտեսական վիճակը վտանգված է, ամբողջ նահանգներ սովի մէջ են, ամբողջ նահանգներ քարուքանդ են եղած զանազան քաղաքական և ուրիշ պատճառներից, ամբողջ պետութիւնը ենթարկվել է սոսկալի արկածների հարուածներին։

Եւ սխալ չեն նրանք, որոնք ասում են, թէ Ռուսաստանի կրած ներքին ֆինանսական վնասները վերջին երկու տարում ոչ թէ պակաս չեն, այլ աւելի խոշոր են, քան այն վնասները, որ տուեց ռուս-ճապօնական պատերազմը։

Եւ մեր Անդրկովկասը այդ հանրային դժբաղդութեան ամենավնասված ներկայացուցիչներից մէկն է։

Մենք դեռ կը խօսենք։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դեկտեմբերի 18-ին երեկոյեան ժամի 7½-ին Դաւիթ Իվանովիչ Ռոտինեանցը խանութը փակելուց յետոյ երբ իր երկու քոյրերի հետ միասին վերադառնում էր իր բնակարանը, Պասկեվիչի փողոցում իր տան մուտքի առաջ ենթարկվում է մի անյայտ չարագործի յարձակմանը։

Չարագործը դաշոյնի երկու հարուածով վիրաւորում է նրան ձեռքից և ճակատից։

Քոյրերի բարձրացրած աղմուկից, հարևանութեամբ ապրող մի օֆիցեր պատուհանից ատրճանակ է պարպում չարագործի վրա և վերջինս թողնում փախչում է անվնաս։

Վիրաւորի վէրքերը սակայն անվտանգ են, և նա բժշկվում է իր բնակարանում։

Բաթում, 17 դեկտեմբերի

Ամսիս 15-ին, երեկոյեան ժամի 4—5-ի մէջ, մի ընդհարում է տեղի ունենում տեղիս տաճկահայ բանւորների միջև ապրանքներ տեղափոխելու վերաբերեալ դատարկ պատճառով։ Ծեծվում են մահակներ, պայթում են ատրճանակներ։ Պատահում են և ծանր վիրաւորվածներ, որոնցից մէնը մեռնում է հիւանդանոցում։ Բարեբախտաբար աջողվում է շուտով ընդհարման առաջն առնել։ Կարող էր ծանր ու լուրջ կերպարանք ընդունել, որովհետև շատւոր են եղել ընդհարվողները։

Մէրվ, 15 դեկտեմբերի

Ամսիս 12-ին, երեկոյեան, Բայրամ-Ալիի պետական կալուածքի գանձապահը կայարան գալիս ենթարկվեց չարագործների յարձակման, որտեղ սպանվեց գանձապահը և վիրաւորվեց ուղեկցող կօզակներից մէկը։ Չարագործների և կօզակների պարպած գնդակների ձայնից կայարանում եղած մարդիկ սկսեցին փախչել զանազան կողմեր, կարծելով թէ սկսվել է թուրք-հայկական կռուածը։ Քաղաք եկաւ մէկ վաշտ կօզակ, և խաղաղութիւնը վերականգնվեց։

Քաղաքում ձերբակալել են ոմն Ասլանբէգ Մելիք Շահնազարեանցի, որին այսօր առաւօտեան զինւորական դաշտային դատարանի վճռով կախաղան են հանել։ Ձերբակալված են նաև մի քանի անձնաւորութիւններ։

Մանասէ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետի հրամանը

Վերջին օրերս, Թիֆլիսում վերստին սաստկացան պաշտօնական և մասնաւոր անձանց սպանութիւնների դէպքերը, որով գործի հանգամանքից կարելի է ենթադրել, որ նրանցից շատերը կատարվում են այսպէս ասած «կուսակցական նպատակների» համար։

Ձեռք առնելով անհրաժեշտ միջոցներ յանցագործութիւնների այդպիսի տեսակի առաջն առնելու համար և այս առիթով տալով համապատասխան ցուցմունքներ Թիֆլիսի զօրքերին և քաղաքային ոստիկանութեան, աւելորդ չեմ համարում յայտնել, որ մարդասպանների՝ այս կամ այն կուսակցութեանը, — ձախակողմեան թէ աջակողմեան միևնոյն է,—պատկանելը նրանց համար մեղքը մեղմացնող հանգամանք բնաւ չէ կարող ծառայել և որ ձերբակալված իւրաքանչիւր այդ տեսակի յանցաւորը անյապաղ, իմ հրամանով, կը յանձնվի պատերազմա-դաշտային դատարանին և նրանից բխող բոլոր հետևանքներին։

Ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետ գեներալ-լէյտենանտ՝ Տիմօֆիէվ։

Թիֆլիս, 17 դեկտ. 1906 թ.

ՍՈՎԸ ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ

(Սովը Ղազախի գաւառում)

Սոսկալի աղէտը, սովի սարսափելի ուրուականը իր հրէշաւոր կերպարանքով մեր առաջ կանգնած՝ կապել ու կաշկանդել է ամենիս միտքը, պաշարել մեր ամբողջ էութիւնը։

Շրջում ենք գիւղերը, կազմում սովատանջ գիւղացիների ցուցակները և այդ ցուցակները որքան կրճատ, որքան սեղմ են, դարձեալ կենտրոնական նպաստամատոյց յանձնաժողովի կողմից մեր շրջան ուղարկված երկու վագօն ցորենից հազիւ իւրաքանչիւր հոգու ընկնում է 15—20 ֆունտ՝ քսան օրվան պաշար... Իսկ ինչ անէ գիւղացին քսան օրից յետոյ, երբ նրա տաշտից պիտի սրբվի հացի վերջին պատառը, երբ նրա երեխան արցունքն աչքերին հաց հաց պիտի աղաղակէ, իսկ հայրը չունի տանը, բացի կատուից, ոչ մի չորքոտանի, որ ծախէ ու հաց գնէ նրանց կերակրելու համար։

Այդ դեռ մեր համեմատաբար բաղդաւոր գաւառն է, որ թուրք-հայկական ընդհարումների ժամանակ յաղթող հանդիսացաւ. սակայն ինչ սև օրերի առաջ են կանգնած մեր հայաբնակ միւս գաւառները, որոնք թալանի ու աւերի են մատնված։

Երկու տարի շարունակ հակայական երաշտի մէջ զգալով իրան, գիւղացին դատապարտված է նոյն դրութեան աւելի ծանր պայմանների դառն պտուղները ճաշակելու, որպիսի լարված դրութիւնը շատերին յուսահատութեան դուռն է հասցրել։

Այո, շատերն են յուսահատվել, սակայն գիտակից ու ինտելլիգենտ մարդկանց համար ամօթ է յուսահատվելը. նրանց համար բացված է գործունէութեան լայն ասպարէզ, հասած է տոկունութեամբ գործելու բուն ժամանակը, երբ անձնականը, մոռացած, խիզախաբար պիտի նետվել նրա մէջ, բաժակաճառերից ու խօսքից պիտի գործի անցնել, պիտի տանջվել, չարչարվել, զոհվել ու մեռնել՝ մեռնողներին մահից ազատելու համար և ցոյց տալ, որ իրանց ասածները կարող և ընդունակ են իրագործելու։

Հայեր, էլ ո՞ր օրվան համար ենք ապրում, եթ, մեր աչքերի առաջ սեր քոյր ու եղբայրները պիտի մեռնեն սովից. էլ ո՞ր օրվան են մեր սև օրերի համար խնայած կոպէկները, երբ ամենից սև ու մութ օրերի առաջն ենք կանգնած. ինչ սրտով ու ախորժակով պիտի բոլորենք համադամ կերակուրներով առատ մեր սեղանների շուրջը, երբ մեր դրացին պատի միւս կողմը անսուաղ ու ծոմ, իր անօթութիւնը փարատելու չոր հացի պատառից անգամ զուրկ է. չէ՞ որ մեր լաւութիւնն ու յապաղումը «սով» ասված գազանին աւելի սիրտ ու դիւրութիւն է տալիս մեծ չափերով երկնցնելու իր մահաբեր ճիրանները դէպի մեր չարատանջ ու լքեալ եղբայրները։

Դեռ ծեր է նոր հունձը...

Ամբողջ կէս տարի կայ մեր առաջ. վեց երկար ու ձիգ, ցուրտ ու դաժան ամիսներ, որոնց դէմ գիւղացին կանգնած է իր դատարկ ամբարներով, իր սին ու սնանկ կրպանով։

Եւ ինչ հունձի ենք սպասում, երբ գեղջուկը լծկան չէ ունեցել հողը հերկելու, երբ սերմացու չէ ունեցել աշնանացան անելու։

Այնուհետև մեր առաջն է կանգնած անխորտակելի պատի նման մի նոր (գուցէ և աւելի) սովի տարի, որի դէմ պիտի կռւենք մարդկային ամերալարված ջանքերով, ամենասերտ միաբանութեամբ ու յամառութեամբ։ Պիտի մարտնչենք ամեն կարելի միջոցներով, մինչև որ տապալենք նրան և յաղթական կերպով անցնենք դէպի նոր կուլտուրական ու ազատ գործունէութեան շրջան, որի համար այնքան ծարաւի է հայի հոգին։

Միասնական ու համերաշխ գործունէութիւն... ահա միակ ճար ու դարմանը, որը պիտի փրկէ մեզ վերահաս վտանգից։

Մենք չը պէտք է ծալենք մեր ձեռքերը, նստենք ու սպասենք, որ նպաստամատոյց մասնաժողովը առատութեան եղջիւրներից անընդհատ կերակուր թափէ մեր քաղցած եղբայրների համար։ Չէ՞ որ անյատակ չեն նրանց ամբարները և ծովեր չեն նրանց մօտ հաւաքուածները։

Մենք մեր գիւղերն ու հայաբնակ վայրերը պիտի կազմակերպենք, նպաստամատոյց մասնաժողովներին պիտի ամենքս անխտիր վճարներ տանք, որի համար անպայման ու անհրաժեշտ է, որ առանձին ազատ մարդիկ ուղարկվեն գաւառները, քարոզեն ու յորդորեն, որ բոլոր հայ մարդիկ իրանց աւելորդը զոհեն, իրանց լումաները բերեն մի հաւաքեն, որին չի հակառակ ոչ մի փոքր ի շատէ նոյնիսկ անապահով պայմաններում ապրող մարդ։

Այս միջոցն է այն միակ միջոցը, որը կարող է հասցնել մեզ նոր հունձին և լծկան ու սերմացու տալ այդ հունձի համար գէթ գարնանացան անելու։

Առանց այդ միջոցի ես չեմ գտնում մի ուրիշ ելք, որով գիւղացին բաւարար չափով օգտվելով հանդերձ բարոյապէս չը փչանայ սովորելով ծուլութեան և ձրիակերութեան, որի նշաններն զգալի կերպով նշմարվում են արդէն։ Այդպիսով երբ ամեն ոք կը մասնակցէ օգնութեան գործին, նրանց իրանց մէջ էլ բուռն կերպով կը ճնշվի ծուլութիւնն ու ձրիակերութեան տենչանքը։

Թիֆլիսի նպաստամատոյց յանձնաժողովի ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այդ կարևոր կէտի վրա և խնդրում աղէտի վայրից գրագիտ համեստ կարծիքը յարգել ու տնօրինել առանց ժամանակ կորցնելու կազմակերպելու գործը, որպիսի միջոցով ֆօնդը մեծացնելով և մեծ քանակութեամբ ցորեն ձեռք բերելով հնարաւորութիւն կունենանք կարիք ունեցողներին վաճառել գնված գնով, կիսագին կամ աւելի պակաս և կը բաշխենք ձրիապէս ամենաաղքատ դասին։

Այդ ձևը միայն մեզ միջոց կը տայ գարնանը լծկան ու սերմացու ևս մատակարարելու չունեցողներին։

Զաքարիա քահ. Ապրեսեան

Քարվանսարայի շրջան, 10 դեկտ.

ՄԱՄՈՒԼ

Վերջին ժամանակներս առհասարակ տեռօրների, զինված յարձակումների մասին տեղեկութիւնները լրագրների էջերում առաջվայ նման շատ չեն երեւում, բայց, ի հարկէ, դրա պատճառը ոչ թէ նրանց պակասելն է, այլ այն, որ նրանք արդէն առօրեայ սովորական երեւոյթներ են դարձել և ոչ ոքի չեն հետաքրքրում։ Չը նայելով որ «պաշտօնական» հեռագրական գործակալութիւնը շատ է աշխատում ամեն բան լաւ գոյնով ցոյց տալ,

այնուամենայնիւ ստիպված է հաղորդել բացարիկ տերրօրիստական ակտերը, որ դարձեալ մեծ թիւ են կազմում։ Այդ տխուր երեւոյթի վրա կանգ է առնում «Р. В.» լրագիրը.

Տերրօրը, որ առաջ գործ էին ածում կուսակցական խմբերը իբրև կռուի մի զէնք, այժմ զանազան անհատների սեփականութիւն է դարձել, և մի քանի տերրօրիստական ակտերի մասին նոյնիսկ անկարելի է լինում լօգիկայական բացատրութիւն տալ ոչ մի կուսակցական տեսակէտով։ Կարդում ենք նահանգական դատարանի նախագահի սպանութեան մասին Տուլայում, նահանգական ազնուականութեան նախագահի վրա գնդակներ արձակելու մասին Սմոլէնսկում, օֆիցերների դէմ կատարված բազմաթիւ մահափորձերի մասին, այն պատճառով միայն, որ նրանք զինուորական համազգեստ են հագնում։ Այստեղ արդէն հարկաւոր է խօսել ոչ թէ յեղափոխական գործունէութեան մասին, այլ պըսիխօզի մասին, և, ի հարկէ, նախ և առաջ միամտութիւնը լինէր այդ պսիխօզի դէմ մաքառելու համար յոյս դնել ռեպրեսիվ միջոցների վրա։ Ժողովուրդը արդարև կարօտ է խաղաղեցման, բայց ինչպէ՞ս կարող են խաղաղեցնել այնպիսի միջոցները, որոնք միայն բորբոքում են կրքերը և կրկնապատկում փոխադարձ ատելութիւնը։

Նոյնը կարելի է ասել և էքսպրօպրիացիայի մասին։ Նա նոյնիսկ տերրօրից աւելի է դուրս եկել կուսակցական կազմակերպութիւնների սահմաններից, և յափշտակութիւնների ու յարձակումների մեծ մասը կատարում են այնպիսի մարդիկ, որոնք ոչ մի առնչութիւն չունեն թէ պօլիտիկայի և թէ յեղափոխութեան հետ և միայն ղեկավարվում են իրանց անձնական շահասիրական նպատակներով։ Այդ մարդիկ ահագին վտանգի են ենթարկում իրանց կեանքը ոչ թէ մի որևէ գաղափարի, այլ կարելոյն չափ շատ փողի համար, երբեմն նոյնիսկ մի քանի րուբլու համար։ Այդ վտանգը համեմատելով աջողութեան դէպքում ստացվող օգուտների հետ, այնուամենայնիւ ստիպված ենք դարձեալ նկատել նոյնանման պսիխօզը։ Ցամենայն դէպս այդպիսի երեւոյթների դէմ կարելի է մաքառել միայն հասարակական գիտակցութեան մէջ մարդկային կեանքի արժէքը բարձրացնելով։ Զի որ չնչին գրօշների համար թէ սեփական և թէ ուրիշների կեանքը վտանգելը հնարաւոր է միայն այնտեղ, ուր կեանքը առհասարակ շատ ստոր գնահատութիւն ունի։ Այդ հիմնական չարիքի դէմ անհրաժեշտ է մաքառել, բայց ոչ թէ զինուորական-դաշտային դատարաններով պէտք է կռուել, որոնք իրանք են հէնց բոլորովին դիւրացնում նոյնիսկ անմեղներին կեանքից զրկելը։

*

Օրվայ խօսակցութեան նիւթը ընտրութիւնների օրվայ ուկազն է։ Այդ առիթով խօսում է ամբողջ պրօգրեսսիվ մամուլը, ողջունելով նրան, որ այդպիսով վերջ է տալիս Դումայի գումարման մասին առաջացած կասկածներին, բայց, միևնոյն ժամանակ, քննադատելով այն պայմանները, որի մէջ սկսվում է ընտրողական պայքարը։

«Рѣчь»-ը այդ մասին գրում է.

Գոհունակութեան զգացմունքը, որ ուկազի հրատարակման շնորհիւ պէտք է առաջ գար, անզօրանում է այդ ադմինիստրատիվ գրոհի առաջ, որ օրէցօր կատաղի բնաւորութիւն է ստանում։

Բարձրագոյն ուկազը Դումայի գումարման մասին պէտք է վերջ տայ այդ գրոհին և յիշեցնէ մինիստրութեանը իր հանդիսաւոր կերպով յանձն առած պարտականութիւնները՝ հասարակական կարծիքին թոյլ տալ ազատ արտայայտվելու և կազմակերպվելու։

*

«Товарищъ» լրագիրը աւելի լաւատեսութեամբ է տրամադրված. նա յիշեցնում է, որ Դումայի առաջին ընտրութիւնների ժամանակ ևս

Ընտրողական ագիտացիան չափազանց թոյլ էր և այն ժամանակ ընտրողներին կարելի էր լինում միայն ասել. «Հարկաւոր է, որ այլևս չը լինի այն՝ ինչ որ այժմ կայ»։ Այն բոլոր սարսափները, այն «կարգերը», որի ժամանակ հնարաւորութիւն չը կայ քաղաքացիներին բացատրելու իրանց քաղաքացիական պարտականութիւնները, բացատրելու ընտրութիւնների նպատակը, խօսելու ժողովրդի առաջ ժողովրդի կարիքների մասին»։ Այդ քիչ խօսքերն էլ բաւական էին, որ ժողովուրդը ըմբռնէր, թէ ինչ լիազօրութիւններ պիտի տայ իր պատգամաւորներին։ Եւ այդ քիչ խօսքերի իմաստը այժմ աւելի զօրեղ կը լինի, քան առաջին ընտրութիւնների ժամանակ էր։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊՐՈՎՈԿԱՑԻԱՆ

Թէ հայ և թէ թուրք ազգաբնակութեան բանիմաց մասին արդէն ծանօթ է, թէ ինչ զգալի հարուած հասցրին երկու կողմերին էլ հայ-թուրքական անմիտ ընդհարումները։

Ներկայումս երկու կողմերի էլ գիտակից տարրերը, նոյնպէս և մամուլը, ամեն կերպ ջանք են գործադրում վերջ տալու այդ եղբայրասպան ընդհարումներին։

Սակայն հաղմագաղ «Իրշադը» երբեմն-երբեմն զետեղելով իր էջերում պրովօկացիական բնոյթ կրող յօդուածներ՝ առիթ է տալիս կարծելու, որ այդ թերթը, ըստ երևոյթին, կամենում է պղտորել մթնոլորտը, նորից ձեռնոցը նետելու շարժառիթներ է ստեղծում...

Վերջին օրերս Շուշում տեղի ունեցած Սուլէյման-խան Շէքինսկու սպանութիւնը միանգամայն յուզեց տեղական բոլոր հայերին, և վերջիններս, խորը ցաւ զգալով մի այդպիսի բարի և համեստ մարդու անտեղի սպանման պատճառով, շտապեցին որոնել և իշխանութեան ձեռքը յանձնել չարագործ սրիկային։

Բայց տեսէք «Իրշադը» իր № 277-ում մի ոմն Մ.-ի ստորագրութեամբ Շուշուց գրած նամակի մէջ ինչ զզուելի գոյն է տալիս այդ սպանութեանը և ձգնում է «բի ղէյրաթ, բի նամուս» մուսուլմանների ուշադրութիւնը հրաւիրել այդ պատահական եղեռնագործութեան վրա։

Բերում ենք այստեղ այդ նամակը, որը հետևեալն է.

«Քանի օր առաջ հայ պատուելիներից մօտ քսան հոգի եկան Ղազի-Ախունդ-Մոլլա-Հուսէյին-Օրուջ-Զադէի տունը, Սուլէյման-խան Շէքինսկու սպանման առիթով, և յայտնեցին իրանց ցաւակցութիւնը, ասացին, որ «այդ ոճրագործութիւնը մեր նայիրիս շրջանում մեծ դղրդիւն է առաջացրել, բոլորս լցված ենք անկեղծ վշտով. բայց մենք այսօր առաւել ուրախ ենք այն մասին, որ չարագործը բռնվեց և խիստ պատժվեց»։ Հայերից մեկը յայտնեց, որ այդ չարագործը հանգուցեալ խանի հետ անձնական թշնամութիւն է ունեցել, սակայն փառք Ալլահին, որ շուտով կրեց իր արժանի պատիժը։

«Ես զարմացայ այդտեղ եղած մեր բէգերից, որոնք քաջութիւն չունեցան հայերի ներկայութեամբ խօսել ազատ ու պատասխանել նրանց ասածներին։

«Մեր «հիլլա-քիար քիրվաները» չորս կողմ նայեցին, տեսան, որ իրանց ասածներին ոչ ոք դէմ չեկաւ, շատ ուրախացած վերկացան տեղներից։ Եւ այսպէս թեթև կերպով զըժբախտ խանի թափված անմեղ արիւնը երեք խօսքով կապեցին ու ծածկելով իրանց տուները գնացին։

«Հայերը նաև հաստատեցին այդտեղ, որ Դաշնակցութիւնը խանի այդ սպանման մէջ ոչ մի մասնակցութիւն չէ ունեցել։

«Նոյն ամսի 15-ին, խանի սպանված օրը, Դաշնակցութիւնն էլ երեք հարիւրաչափ թռուցիկներով յայտարարում է, որ Դաշնակցութիւնը այդ սպանութեան մէջ ոչ մի մասնակցութիւն չէ ունեցել։

«Իսկ բռնված չարագործը, երբ կօզակները բանտ էին տանում, պատրաստվում է փախչել, սակայն սպանվում է ուղեկցող կօզակների գնդակից։

«Այժմս նոյն սպանված հայի եղբայրը մեզ յայտնեց, որ նոյն բէկը սպանվել է Դաշնակցութեան որոշմամբ։ «Նոյն գիշերը, երբ Դաշնակցութիւնը խանի սպանման համար վճիռ էր կայացնում, եղբայրս այդտեղ ներկայ է լինում. սակայն խանի սպանման եղբայրս չէ մասնակցել. խանի սպանողը Արուշանն էր. եղբայրս նրա փոխարէն զոհ գնաց։ Այժմ թող Դաշնակցութիւնը կամ ինքը սպանէ Արուշանին, կամ իրաւունք տան ինձ՝ ես բռնեմ և յանձնեմ կառավարութեան, կամ թէ հէնց ինքս սպանեմ»։

«Իսկ մեր ցաւակցութիւն յայտնող քիրվաները ասում էին, որ Դաշնակցութիւնը ոչ մի մասնակցութիւն չէ ունեցել. իսկ այսօր միայն պարզվում է, որ խեղճ խանը զոհ է Դաշնակցութեան։

«Կեցցեն մեր «զօչաղ» քիրվաները, որոնք համ սպանում են, համ էլ երկրորդ օրը, շատ հեշտ ու թեթև կերպով, այդ անմեղ թափված արիւնը երկու խօսքով մաքրում, վերջացնում։

«Ամօթ, հազար ամօթ «բի ղէյրաթ», «բի նամուս» Ղարաբաղի մուսուլմաններին. եթէ նոյն դէպքը թուրքերի մէջ ծագէր, շատ խեղճ ու անճարներ իրանց հոգին կօզակների ձիաների ոտների տակ արդէն աւանդած կը լինէին։

«Տեսէք խալամի մեկը բողոքելու է արդեօք։ Մեր բանիմացները, հաւատալով ամեն մի դաշնակցական հայի խօսքին, առաջվանից աւելի սերտ հաստատում են իրանց նախկին բարեկամական կապերը, իբրև նոր են միմեանց պատահում, նոր եղբայրանում։ Մինչև երբ պէտք է հաւատանք խաբդախ հայերին և մեր միամտութեամբ այսպէս օրական մեկը զոհ պէտք է տանք։ Մեր թուրքերից մի քանի խելօքները ասում են, որ այլ ևս կռիւ չէ լինելու. մի մասը իր յոյսը դրել է գործի վրա, իսկ միւս մասն հաւատացել է իր «քիրվին», որ այլ ևս քիրվան իր մինչևը չը պէտք է հրդհէ»։

Ներկայացնելով այդ նամակը մեր հայ ընթերցողներին, միաժամանակ դարձնում ենք դրա տենդենցիօզ և պրօվօկացիական հոտ բուրող տողերի վրա մեր թուրք հարևանների խոհեմ մասի անյապաղ ուշադրութիւնը։

Մ. Ս.

Շուշի, 14 դեկտեմբերի

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Պետերբուրգում ներկայումս մօտ 4500 կանայք անշարժ կալուածներ ունեն և իրաւունք ունեն իրանց ամուսիններին ու որդիներին լիազօրութիւն տալու ընտրութիւններին իրանց փոխարէն մասնակցելու համար։ Մինչդեռ մինչև այժմ Պետական Դումայի ընտրողական մասնաժողովի առանը ընտրողական ցուցակների մէջ մտցրել է երեք հոգու միայն, որոնք ընտրողական իրաւունք ունեն կանանց հաւատարմաթղթով.

(«Рѣчь»)

—«Слово» լրագրի դեկտեմբերի 10-ի համարում տպագրված է մի լուր, որ Սենատի վերջին մեկնութիւնների հիման վրա Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունքից զրկված երկաթուղային ծառայողների ընդհանուր թիւը հասնում է մի խոշոր թիւ՝ աւելի քան 167000 հոգու։ «Осв. бюро»-ն լիազօրութիւն է ստացել յայտնելու, որ յիշեալ թիւը մօտաւորն է, իսկ ճիշդն է, իհարկէ, զրկվածների թիւը։ Ինչու՞ լիազօրութիւն չունի այդ ևս յայտնելու։

—Քութայիսից «Страна» լրագրին հաղորդում են, որ Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք ունեցողների ընտրողական ցուցակները արդէն յայտարարված են։ Քութայիսի քաղաքի ընտրողների թիւը 7,678 հոգի է, մինչդեռ անցեալ տարի 6,695 էր։ Այդ զրական տարբերութիւնը թւում է մեզ, որ պէտք է վերագրել վրայ սօց.-ֆեդերալիստների կուսակցութեան և նրանց հետ միացած էս-էրների գործունէութեան, որոնք նախկին ընտրութեան ժամանակ բօյկօտ էին արել։ Որ Սենատի մեկնութիւնները ներգործութիւն են արել և այնտեղ, այդ երևում է նրանից, որ հաւասար ազգաբնակութիւն ունեցող գաւառներում ընտրողների թիւը չափազանց անհաւասար է ներկայացված։ Շօրապանի հողատէրերի ցուցակներում նշանակված են 983 ընտրող, իսկ Լէչխումի գաւառում 14։ Դժուար է ասել, թէ որ կուսակցութիւնից Դումայի պատգամաւոր կընտրվի։ Անկասկած է, որ կը յաղթեն էսդեկները կամ սօց.-ֆեդերալիստները։ Այդ կուսակցութիւններն էլ, չը նայելով աննպաստ հանգամանքներին, եռանդուն կերպով պատրաստվում են ընտրութիւնների համար։ Կադետները անտանելի պայմանների շնորհիւ, գոնէ ժամանակաւորապէս, լռել են։

Կուսակցութիւններից ոչ մէկը իր Պետական Դումայի թեկնածուների, նոյնիսկ լիազօրների անունները չէ տալիս, վախենալով որ մի դուցէ այդպիսիներին դէպի հիւսիս ուղարկեն իսկոյն։

ԿԱՌԱՎԱՐՉԱԿԱՆ ՓԱՍՏԵՐ ԵՒ ԼՈՒՐԵՐ

Բարձր շրջաններում մէջ գոյութիւն ունեցող երեք հոսանքների մրցութիւնը վերջացաւ նրա յաղթութեամբ, ով պահանջում էր, որ պրեմիեր Ստոլիպինին թոյլատրվի «սկսած գործը վերջացնելու»։

Ստոլիպինը և նրա ամբողջ կազմը մնում է։ Եթէ նոյն իսկ նա հրաժարական տալու էլ լինի, այդ տեղի կունենայ ոչ վաղ, քան երբ յայտնի կը դառնայ ընտրութիւնների հետևանքը։

Սակայն այդ հանգամանքը չէ չէզոքացնում այն, առայժմ փոքրաթիւ, պրօգրեսիստների խմբակի ազդեցութիւնը, որո՛ց յոյսերը գըտնվում են ժողովրդի ցանկութիւնների արտայայտութեան մէջ, սահմանադրական կաբինետի՝ Դումայի արձակումից յետոյ եղած ժամանակամիջոցի քաղաքականութեան և գործունէութեան պաշտպանութեան մէջ, որովհետև կաբինետի ամբողջ ոյժն ու ազդեցութիւնը և այն վստահութիւնը, որ նա լիովին վերստացաւ, պարտական է լոկ այն աջողութեանը, որ ունեցաւ կաբինետը հիպնօսացնելով բարձր շրջաններին, թէ յեղափոխական հրդեհը արդէն հանգել է։

Արդ, մենք կարող ենք վկայել, որ ընտրութիւնները, համաձայն նախապէս մշակված ուրուագծի, տեղի կունենան այն բոլոր բացարիկ պարագաներում, որո՛նք այնքան են յայտնի, որ աւելորդ է անգամ խօսել, թէ ինչ ազդեցութիւն կունենան նրանք ընտրութիւնների ընթացքի վրա։ «Օպպօզիցիօն» հասկացողութիւնը մնում է նոյնը, ինչ որ ընտրութիւնների ուկազից առաջ էր. նոյն խիստ հսկողութիւնը մամուլի վրա, միևնոյն սահմանափակող, ճնշիչ միջոցները. մի խօսքով ոչ մի բան չի փոխվել ոչ ժամանակաւորապէս, ոչ էլ ընդհանրապէս... Այդպէս են պահանջում, մի քանիսի ասելով, ժողովրդի շահերը»։

(«Страна»)

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

Դեկտեմբերի 9-ին Պետերբուրգի պօլիտեխնիքական ինստիտուտում Պ. Ստրուվէն կարդացել է իր առաջին դասախօսութիւնը առևտրի և արդիւնաբերական տնտեսութեան աշխարհակայի մասին։ Դասախօսութիւնը ամբողջապէս նուիրված էր տնտեսական «տեսութեան» և տնտեսական «նախատեսութեան» հարցին։ Ապացուցանելով որ շատ դժուար է ժողովրդական տնտեսութեան խնդրում նախագուշակութիւններ անել, Ստրուվէն նախազգուշացրել է ուսանողներին չը յափշտակվել զօգմայական, աւանդական կանօններով և կոչ է արել առողջ սկեպտիկութեամբ վերաբերվել, խորաթափանց լինել տնտեսական բարդ յարաբերութիւնների մէջ։

—Դեկտեմբերի 10-ին, երեկոյեան, Պետերբուրգի էլեկտրօ-տեխնիքական ինստիտուտի դիրեկտորի մօտ է գնացել ոստիկանութիւնը և պահանջել հեռացնել ուսանողական հանրակացարանից կողմնակի մարդկանց, հակառակ դէպքում սպառնալով ինստիտուտի շինութեան մէջ ոստիկանութիւն մըտցնել։ Դիրեկտորի առաջարկութեամբ ժողովը անմիջապէս արձակվում է, բայց հէնց ժողովականների դուրս գալու միջոցին ոստիկանութիւնը շրջապատում է շինութիւնը և գրաւում մուտքերը։ Դուրս գնացողներից կալանաւորվում են 40 հոգի, որոնցից 12 հոգի արձակվում են, իսկ միւսներին տանում են ժանդարմերիական բաժանմունքը։

—Ռիգայի պօլիտեխնիքական ինստիտուտի ուսանողների թիւը զգալի կերպով պակասում է։ Չը նայելով որ համարեա երկու տարի է աւարտողներ չեն եղել, այնուամենայնիւ ուսանողների թիւը 373 հոգով պակասել է։ 1905—6 ուսումնական տարին ունէր 1715 ուսանողներ, իսկ ներկայ ուսումնական տարին ունի 1,342 ուսանող. ճարտարապետական բաժնում՝ 98, ինժեներական՝ 340, մեքենայական՝ 367, քիմիական՝ 227, գիւղատնտեսական՝ 93, և առևտրական՝ 217։ Եղած ուսանողների մէջ էլ շարունակ լսվում են խօսակցութիւններ ուրիշ ուսումնարան փոխադրվելու մասին։ Ծննդեան տօներին բազմաթիւ ուսանողներ մտադիր են փոխադրվել գլխաւորապէս Պետերբուրգի ուսումնարանները։

Այդ բանը հրճուանք է պատճառում գերմանական բինկերներին, որովհետև նրանք դեռ չեն կորցրել իրանց փայփայած յոյսը Ռիգայի ինստիտուտը գերմանական «Hochschule» դարձնելու համար և «անհանգիստ տարրերի» (այդպէս են անուանում ներքին նահանգներից եկած ուսանողներին) մասսայական հեռանալով նրանք արդէն իրագործված են տեսնում իրանց փափագները։

Ի հարկէ, հաւատալի չէ, որ նրանց աջողվի առանց այն էլ սակաւաթիւ ռուսական բարձրագոյն դպրոցների հաշուով գերմանական դպրոց ստեղծել, սակայն ժամանակ է, որ ուշադրութիւն դարձնվի այդ ինստիտուտի «վաճառականական» կառավարութեան վրա։

Չի կարելի սառնարիւն կերպով դիտել, թէ ինչպէս այդ բարձրագոյն դպրոցի ճակատագիրը, հնացած տրադիցիաների շնորհիւ, վճռում են «ֆօները» և վաճառականները, որ ոչ մի կապ չունեն դպրոցի հետ, այլ միայն հանդիսանում են դասակարգային ներկայացուցիչներ։

ՕՊՊՕԶԻՑԻՕՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Օպպօզիցիօն տարրերի համերաշխ գործունէութեան խնդիրը առաջիկայ ընտրութիւնների ժամանակ շարունակում է զբաղեցնել հասարակական լաւագոյն գործիչներին։ Ձախակողմեան կուսակցութիւնների մէջ բլօկ կազմելու ու համաձայնութիւններ կայացնելու գործը խոչընդոտների հանդիպեց. ծայրայեղ ձախակողմեանները շարունակում էին իրանց նեղ կուսակցական զօգմաներով ղեկավարվել, առանց ի նկատի ունենալու որ ընդհանուր թշնամու առաջ, յանուն ընդհանուր գործի, պէտք է միանալ ու առժամանակ թողնել դասակարգային գժտութիւնները։ Այդ խոչընդոտների շնորհիւ կառավարութիւնը, որ այնքան սարսափում էր բլօկի անունից անգամ, սկսեց արհամարհանքով նայել այդ հարցի վրա և աւելի կատաղի կերպով շարունակել իր արշաւանքները։ Որքան ձեռնտու էր իրերի այդ դրութիւնը բիւրօկրատական ռեժիմի համար, նոյնքան վնասակար էր ազատագրական շարժման համար։ Ծայրայեղ ձախակողմեանների ֆանատիկութեան շնորհիւ առաջացած այդ խոչընդոտները վերացնելու և օպպօզիցիօն բլօկը աջողեցնելու նպատակով, Պլեխանովը առաջարկեց իբրև ընդհանուր պլատֆորմա բոլոր ձախակողմեանների համար «Լիազօր Դումա» լօզունգը։ Այդ առիթով ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան օրգան «Рѣчь»-ը իր ժամանակին նկատեց, որ «Լիազօր Դումա» լօզունգը հաւասար է «պետական յեղաշրջման», այդ պատճառով անընդունելի է համարում նրան, որպէս անհամապատասխան ներկայ իրականութեանը։ «Товарищъ» լրագիրը իր առաջնորդողում պատասխանում է այդ նկատողութեանը.

«Որ ժողովրդական-ազատութեան կուսակցութիւնը և սօցիալ-դեմօկրատները միևնոյն պետական իրաւական իդէալը չունեն, միատեսակ չէ նրանց տակտիկան, տարբեր կերպով են նրանք գնահատում քաղաքական իրականութեան կօնկրետ պայմանները, á priori պարզ է։ Սակայն բլօկի գաղափարի համախոհութիւնը պարտաւորեցնում է մերձեցման կէտ որոնել։ Չը խօսելով համաձայնութիւնների ելակէտի, այն է՝ հակա-յեղափոխութեան դէմ կռուելու անհրաժեշտութեան մասին, ամբողջ օպպօզիցիային միացնում է և զրական ձըգտումների ընդհանուր լինելը։ Պարլամենտական մինիստրութիւն, հողի պարտադիր գըրաւում, տեղական լայն ինքնավարութիւն, իբրև հիմք դեմօկրատական ժողովրդական ներկայացուցչութեան համար, և մի ամբողջ շարք ուրիշ պահանջներ առաջադրում են և՛ կադետները, և՛ աշխատաւորները, և սօցիալ-դեմօկրատները։ Կան մի շարք ընդհանուր պահանջներ, որոնք քաղաքական մերձաւոր նպատակ են կազմում և պէտք է միացնեն օպպօզիցիօն տարրերին։ Եւ այդ էլ բաւական է առ այժմ մոռացութեան տալու այն հանգամանքը՝ թէ ժողովրդական ազատութեան նպատակն է սահմանադրական միապետութիւն հաստատել, իսկ սօցիալ-դեմօկրատները՝ հասարակապետութիւն և սօցիալական կարգեր։

«Ռուսական երկրորդ ժողովրդական ներկայացուցչութեան առջև նոյն նպատակն է դրված, ինչ որ առաջինի առաջ։ Եւ առաջիկայ պարլամենտը ուժեղ կը լինի նրանով միայն, որ նրա մէջ կը մտնեն այնպիսի տարրեր, որոնք անցեալ տարվայ ընտրութիւններին անտարբեր վերաբերվող ազգաբնակութեան լայն խաւերի կողմից վստահութիւն են վայելում։

«Միայն այդ ճանապարհով կարելի կը լինի ստեղծել եթէ ոչ լիազօր Դումա, գոնէ այնպիսին, որ, բաւականաչափ զօրեղ լինելով, այլ ևս կարելի չը լինի ցրել նրան այնքան հեշտութեամբ, ինչպէս որ նրա նախորդի հետ պատահեց»։

Խօսելով օպպօզիցիօն բլօկի և ընտրողական ընդհանուր պլատֆորմայի մասին, Վ. Ե. Բօգուչարսկին «Товарищъ» լրագրի մէջ լուրջ քննադատութեան է ենթարկում «Լիազօր Դումա» լօզունգը և միանգամայն իրաւացի կերպով նկատում է, որ «Լիազօր Դումա» լօզունգը աւելի խիստ պահանջ է, քան «Հիմնադիր ժողովը»։

«Կարելի է ասել, որ մի որևէ հիմնարկութեան լիազօրութիւնը, այն էլ յեղափոխական ժամանակներում, իր մէջ ամփոփում է իշխանութեան բոլոր լիազօրութիւնները, այսինքն իշխանութեան բոլոր տեսակները, այսինքն ոչ միայն օրէնսդրական և գործադիր իշխանութիւն, այլև դատաստանական։ Մի այդպիսի հիմնարկութիւն իր էութեամբ դիկտատօրական է, մի հաստատութիւն, որի օրինակը նորագոյն պատմութեան մէջ միայն ֆրանսիական կօնվենտն է համարվում։ Ֆրանսիական հիմնադիր ժողովը լիազօր հիմնարկութիւն չէր. այդպիսին միայն կօնվենտն էր, մի հիմնարկութիւն, որ ծնունդ էր առել պատմական այլևս չը կրկնվող բացարիկ հանգամանքների մէջ և այն ժամանակվայ ուլտրա-յեղափոխական Ֆրանսիայի մէջ յեղափոխական ոյժերի ծայրայեղ լարման, այսպէս ասած, բիւրեղն էր հանդիսանում»։

Բօգուչարսկու կարծիքով, «այդպիսի լիազօր Դումա—կօնվենտը մի լօզունգ է, որ ամենևին չէ համապատասխանում Ռուսաստանի մէջ տիրող իրերի դրութեանը», և այդ պատճառով իր կողմից առաջարկում է «լիազօր Դումայի» (լիակատար իշխանութիւն ունեցող, полновластная) փոխարէն՝ «իրաւալի Դումա» (լիակատար իրաւունք ունեցող, полноправная)։

«Իրաւալի Դումա» օրէնսդրական լիակատար իրաւունքներ վայելող մի հիմնարկութիւն է, որի իրաւասութեան ներքոյ է գտնըվում գործադիր իշխանութիւնը։ «Եթէ այդ կէտերին միացնելու լինենք ընդհանուր, ուղղակի, հաւասար ու գաղտնի ընտրողական իրաւունքը կենտրօնական և տեղական ներկայացուցչական հիմնարկութիւնների համար, և նմանապէս և մասնաւոր սեփականատէրերի հողերի պարտադիր գրաւումը, այն ժամանակ մենք կը ստանանք այն ընդհանուր նշանը, որ բոլոր ձախակողմեանների ծրագրների համար կարելի է ընդունել «ամենապակաս մինիմումը», բայց և, միևնոյն ժամանակ, այնպիսի «մինիմում», որի փաստացի իրագործումը կը տար ներկայ համար հնարաւոր նուաճումների ամենաշատ «մաքսիմումը», նուաճումներ՝ որոնք մեծ կարևորութիւն ունեն և ամենալայն հորիզոններ են բանում ապագայի համար»։

Սակայն Բօգուչարսկու այդ տերմինը՝ «Իրաւալի Դումա» լօզունգն էլ անաջող է համարում «Рѣчь» լրագիրը։ Վերջինս գտնում է, որ իրաւաբանական տեսակէտից իրաւալի Դուման, երբ նրան ենթարկում են գործադիր իշխանութիւնը, դառնում է արդէն «լիազօր Դումա», և, ի հարկէ, «Դումայի մինիստրութիւնից» շատ հեռու է գնում։ Պարլամենտարիզմը չէ պահանջում, որ անպատճառ գործադիր իշխանութիւնը ենթարկվի օրէնսդրական հիմնարկութեան։

—

Համայնութիւնների հարցի մասին խօսում է նոյնպէս տ. Կուսկովան։

«Օրէնքը չափազանց աննպաստ է սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան վերաբերմամբ սեփական թեկնածուներ անկախ կերպով անցկացնելու համար։ Նոյնիսկ ամբողջ ուշադրութիւնը կենտրօնացնելով բանուորների վրա, այնուամենայնիւ նա ի վերջոյ կախումն պէտք է ունենայ միւս կուսակցութիւններից։

«Ինչքան էլ որ հաճելի է ապրել երկնակամարի վրա և «յեղափոխական ժողովրդի» յաղթանակների մասին զանազան վայր ի վերոյ ծրագիրներ կազմել,— այնուամենայնիւ խիստ ու անողոք իրականութեան շնորհիւ ստիպված պիտի լինենք իջնելու երկրի վրա և յամառաբար զբաղվելու առօրեայ երկրային մանր մունր գործերով»։

Մի ուրիշը, Վ. Կօգան, հետևեալ կերպով է մնորոշում սօցիալ-դեմօկրատական ինտելիգենցիայի դերը Դումայում. «Պարլամենտական գործը կարող է առհասարակ մասնաւորների հասարակական կեանքի բոլոր մասերում, իսկ սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան գործունէութիւնը պարլամենտում պահանջում է նրա անդամներից ոչ միայն հմտութիւն լայն ու խորին քննադատութեան ենթարկելու կառավարութեան և բուրժուազական կուսակցութիւնների օրինագծերը, ցոյց տալու համար նրանց անհամապատասխան լինելը պրօլետարիատի և առհասարակ ժողովրդական մասսայի շահերի համար, այլ և ինքնուրոյն ստեղծագործական աշխատանքների համար։ Անցնում է այն էպօխան, երբ պարլամենտը ծառայում էր միայն իբրև տրիբունա, իբրև ամբիօն, որտեղից սօցիալ դեմօկրատները դիմում էին ժողովրդին ագիտացիայի ճառերով։ Մի ժամանակ Բեբելը պաշտպանում էր բելգիական Վօլֆգանգ Հէյնէին այն դիտումներով, որ անհրաժեշտ էր փորձառու իւրիստ ունենալ սօց. դեմ. ֆրակցիայի մէջ պարլամենտական մասնաժողովներին ակտիվ մասնակցութիւն ունենալու համար։ Դժուար է նախատեսնել, թէ ինչ արտայայտութիւն կը ստանայ երկրորդ Դումայի գործունէութիւնը. մի բան միայն անկասկած է, որ նրա աշխատանքները կը լինեն շինարար։ Անհրաժեշտ է, որ սօցիալ-դեմօկրատները ունենան այնտեղ այնպիսի մարդիկ, որոնք ընդունակ լինէին ազդեցութիւն գործել պարլամենտական բոլոր նիւթերի, օրէնսդրական բոլոր հարցերի լուծման վրա, մինչև և ամենուրեք ընդարձակել քննվող միջոցների դեմօկրատական և սօցիալական բովանդակութեան վրա»։

Այդ առողջ դատողութիւնները արժէր որ ըմբռնէին նրանք, որոնց հասցէին որ ուղղված են։

ՉԱՐ ՈԳՈՒ ՄԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Որչափ Պետական Դումայի ընտրութիւնների և գումարման օրերը մօտենում են, այնչափ էլ կառավարչական բարձր շրջաններում աւելի ու աւելի են զբաղվում այն հարցով, թէ ինչպէս վարվելու է, եթէ այս երկրորդ Դուման էլ չը կոծացնի բիւրօկրատիայի պահանջներին։ Այժմ այդ առիթով յաճախ ժողովներ ու խորհրդակցութիւններ են տեղի ունենում, և, ինչպէս պատմում են մայրաքաղաքի թերթերը, այդ ժողովներին թէև Պօբեդօնոսցևը չէ կարողանում միշտ ներկայ գտնվել, բայց և այնպէս նրանց միշտ տոն տուողն ու ոգի ներշնչողը հէնց նա է։ Նա միևնոյն ժամանակ Իւլիֆովիչի միջնորդութեամբ միշտ բանակցութիւնների մէջ է «իսկական ռուս մարդկանց» հետ, ու նրա միջոցով էլ շարունակ մտքերի փոխանակութիւն է կատարվում։

Պօբեդօնոսցևի ու իր արբանեակների կարծիքով, անհրաժեշտ է Դուման ցրել ոչ միայն երբ նա յեղափոխական, այլ և պարզ ընդդիմադրական տրամադրութիւն ցոյց կը տայ։ Եւ այս երկրորդ Դուման ցրելով, դրանց կարծիքով, բոլորովին կարիք էլ չը կայ երրորդ Դումայի գումարման համար ժամանակ նշանակելու։ Պօբեդօնոսցևը, իր այդ ճիզվիտական տակտիկան համոզեցուցիչ դարձնելու համար, օրինակ է բերում Թիւրքիան, որը ահա 30 տարի է, ինչ այլևս չէ գումարում ցրած պատգամաւորական ժողովը։ Բայց, որպէսզի ժողովրդի մէջ այդ առիթով մեծ անբաւականութիւններ չը ծագեն, Պօբեդօնոսցևը առաջարկում է թողնել Պետական խորհուրդը, որի անդամներից մի մասը ընտրովի կը լինի, իսկ միւս մասն էլ բարձրից նշանակովի։ Պետական Խորհուրդն է, որ կը կատարի այն բոլոր ֆունկցիաները, ինչ որ պիտի Պետական Դուման կատարէր։

Վերջին ժամանակներս «շրջաններում» արդէն մի շատ նենգամիտ հարց էր ծագել, թէ հարկաւոր է Պետական Խորհուրդը գումարել ու թողնել նրան գործելու մի առ ժամանակ, որպէսզի ժողովուրդը ընտելանայ նրան։ Ինչ-ինչ դիտումներով, ինչպէս գիտենք, այդ դիտաւորութիւնը փոխվեց, և Դումայի ընտրութիւնները նշանակված են։ Այժմ մտածվում է այդ նոյն նենգամիտ խաղը խաղալ երկրորդ Դուման փակելուց յետոյ։

Ինչպէս յայտնի է, «շրջաններում» ոմանք այն կարծիքի են, թէ երկրորդ Դուման ցրելուց յետոյ անհրաժեշտ է արմատական փոփոխութիւնների ենթարկել ընտրողական իրաւունքների օրէնքը. սրանք չեն բաւականանում Սենատի «բացատրութիւններով» ու բոլոր ծուռ ու մուռ բռնազբօսիկ կանօններով, որոնց միջոցով ներկայ մինիստրութիւնը այնչափ կրճատեց ընտրութիւններին մասնակցողների թիւը։ Դրանք ցանկանում են, որ այդ թիւը շատ աւելի կրճատվի, որ ընտրողական իրաւունքը հասարակութեան ամենաբարձր շերտերի արտօնութիւնը լինի միայն, ինչպէս որ անցեալ տարի մօտաւորապէս նախագծել էր Բուլիգինը։ Բայց Պօբեդօնոսցևի խումբը դրանով էլ չէ բաւականանում. այդ մարդիկը չեն կարողանում լսել այն բոլորը, ինչ որ կարող է ընտրողական և նմանաւանդ սահմանադրական սիստէմ յիշեցնել։ Նրանց ցանկութիւնն է ոչ թէ իբր եղած սահմանադրութիւնը կրճատել, այլ նրան բոլորովին ընաջինջ անել, որ նրա հոտը մինչև իսկ չը լինի, և այդ է պատճառը, որ իրանց համար իբրև իդէալ Թիւրքիան են ընտրում։

Բանից դուրս է գալիս, որ Պօբեդօնոսցևի առաջարկած վերոգրեալ ծրագիրը ունեցել է և Ֆօն-Պլեվէն, որը իր մահից քիչ առաջ առաջարկութիւն է արած եղել, որ Պետական Խորհուրդը կերպարանափոխութեան ենթարկվի ու նրա մէջ ընտրովի անդամներ մտցվեն, պատճառաբանելով իր այդ առաջարկը նրանով որ այդպիսով կարելի կը լինի պատերազմի ժամանակ ծագած ժողովրդային խլրտումների առաջը առնել։ Իր՝ այդ առիթով ներկայացրած՝ զեկուցման մէջ Պլեվէն արդէն գուշակած է եղել, որ վաղ թէ ուշ ներկայացուցչական ժողովի պահանջը հերթական հարց պիտի դառնայ, ուստի և անհրաժեշտ է, քանի որ յարաբերութիւնները սուր կերպարանք չեն ստացել, մի քանի աննշան փոփոխութիւններով այդ բոլորի առաջը առնել։ Սակայն կառավարչական շրջաններում այն ժամանակ այնպիսի տրամադրութիւն է եղել, որ Պլեվէի այդ անմեղ առաջարկութիւնն անգամ իբրև մի մեծ կրամօլա է ընդունվել և Պօբեդօնոսցևը դրա մէջ մի իսկական սահմանադրութիւն է նկատել։

Ոչ պակաս հետաքրքրական է և այն հանգամանքը, որ, ինչպէս այժմ պարզվում է, «Ռուսաստանին սահմանադրութիւն պարգևող» կոմս Վիտտէն էլ, անցեալ հոկտեմբերին իր առաջարկութիւնների վրա պնդելով հանդերձ, այն կարծիքն է յայտնած եղել, որ եթէ սահմանադրութեան փորձը անաջող դուրս գայ, այն ժամանակ կարելի կը լինի ոչնչացնել Պետական Դուման և թողնել միմիայն Պետական Խորհուրդը։ Վիտտէի հէնց այդպիսի առաջարկութեան հիման վրա է, որ անցեալ տարի այնպիսի փութկոտութեամբ կերպարանափոխութեան ենթարկվեց Պետական Խորհուրդը, որը միապետութեան ամենավստահելի, ամենահաստատ և անձեռնմխելի նեցուկն ու պատուանդանն էր համարվում։ Սակայն այն միտքը, թէ ամբողջ սահմանադրութիւնը կարող է սահմանափակվել հէնց չնչին կերպարանափոխութեան ենթարկված Պետական Խորհրդով, մեծ հրճուանք է պատճառում բարձրաստիճան բիւրօկրատներին, և նրանք իսկոյն ընդունում են Վիտտէի խորհուրդը։

Այժմ, ինչպէս ասացինք, այդ նոյն ծրագիրը Պօբեդօնոսցևն է առաջարկում։ Եւ մեզ այդ բանը զարմացնում է այն տեսակէտից, որ մենք Ռուսաստանի այդ չար ոգուն շատ աւելի խելացի ու քաղաքագէտ մարդ էինք կարծում։ Բոլորովին չենք կասկածում, որ եթէ Պլեվէի, նոյնիսկ Սվեատոպոլկ-Միրսկու մինիստրութեան օրով կառավարութեան կողմից այդպիսի մի ծրագիր ընդունվէր և իրագործվէր, յիրաւի որ խլրտումները բաւականին կը հանգստանային, և ժողովրդի ու կառավարութեան յարաբերութիւններն էլ գուցէ այն աստիճան չը սրվէին, ինչպէս որ սրվեցին։ Դա, ի հարկէ, Ռուսաստանի իրերի դրութեան մէջ ոչ մի փոփոխութիւն չէր կարող մտցնել, բայց և այնպէս կառավարութեան կողմից արված ամեն մի չնչին զիջողութիւն այն ժամանակ շատ երևելի մի բան կարող էր թուալ դեռ ևս քաղաքական գիտակցութեամբ չը հասած լայն մասսաներին, և մտքերը մի առժամանակ բաւականին կը հանգստանային։ Իսկ հիմա, ամբողջ երկու տարի յեղափոխական կեանքով ապրած և աւելի քան քսան տարվան քաղաքական հասունութիւն ձեռք բերած ժողովրդին մի ինչ-որ ողորմելի, կէս զուտ բիւրօկրատական և կէս ազնուական-բուրժուազական Պետական Խորհրդով խաբելու մասին մտածելը աւելի քան ապուշութիւն է։ Որչափ միամիտ ու քաղաքական էրուդիցիայից զուրկ լինելու են մեր կառավարչական մեծամեծ գործիչները, որոնք Ռուսաստանի ժողովրդին մի կատաղեալ մանուկի տեղ են ընդունում, ենթադրելով թէ կարելի է նրա ձեռքը այսօր մի կենդանի ձի տալ, իսկ վաղը այդ ձին խլելով, նրա ձեռքում միայն ձիու կտրած պոչը թողնել։ Եթէ այդ ժողովուրդը, նմանաւանդ նրա ամենագիտակից և քաղաքականապէս աւելի հասունացած մասը՝ պրօլետարիատը լուռ ու մունջ կերպով ու փղի համբերութեամբ տարաւ ու տանում է կառավարութեան բոլոր ոտնձգութիւնները ընտրողական իրաւունքները կրճատելու վերաբերեալ, այդ դեռ բոլորովին չէ նշանակում, թէ նա նոյն համբերութիւնն ու ստրկամտութիւնը կարող է ցոյց տալ, երբ նրան բոլորովին զրկեն Պետական Դումայից, որի համար նա միմիայն հէնց այս երկու տարվայ ընթացքում այնքան մեծ զոհեր է տուել։

Ոչ, Ռուսաստանի ժողովուրդը բոլորովին Թիւրքիայի ժողովուրդը չէ, և անկարելի է դրանց միևնոյն արշինով չափել. ապաժամութիւն է սեփական արդիւնագործութիւնից, կապիտալիզմից ու զարգացած պրօլետարիատից համարեա թէ բոլորովին զուրկ Թիւրքիան Ռուսաստանի հետ համեմատել ու երազել, թէ այստեղ էլ կարելի է նոյնպիսի հեշտութեամբ coup d'état կատարել, ինչպէս որ կատարվել է խալիֆների «երջանիկ» երկրում։ Այդպիսի ցնորամիտ երազներ թոյլատրելի են Ստամբոլի հարեմական անհոգ կեանքով ապրողներին միայն, այլ ոչ թէ Ռուսաստանի նման արդիւնագործական եռուն կեանքով ապրող երկրի կառավարչական բարձրաստիճան անձերին, թէկուզ նրանք Պօբեդօնոսցև էլ լինեն...

Ա.-Ազատ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(«Արտաւազդ երկրորդ», հեղինակութիւն Ց. Թումանեանի։ «Աննա դը Կերվիլլեր Լեգուվէի», թարգ. Մանուչարի—Ներկայացում Դերբինդում)։

I

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 18-ին, հայ դրամատիկական խումբը Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնում ներկայացրեց Ց. Թումանեանի «Արտաւազդ Բ.» պատմական փէերիան 3 գործողութեամբ և Լեգուվէի «Աննա դը Կերվիլլեր» ողբերգութիւնը մէկ գործողութեամբ։

«Արտաւազդը» նոր պիէս է և առաջին անգամ է տրվում հայ բեմի վրա։ Նա կոչված է պատմական փէերիա։ Թատրոնական վարչութիւնը յատուկ ուշադրութիւն էր դարձրել արտաքինի վրա, աշխատելով տեսարանները կազմել ճոխ, զգեստները ճոխ, խմբական երգեցողութիւնը ընտիր։ Եւ թէև մնացել էին մասնաւոր թերութիւններ, այնուամենայնիւ կարելի է ասել, թէ արտաքինը գոհացուցիչ էր։ Ամենամեծ անպատեհութիւններից մէկը պէտք է համարել այն, որ գործողները դիմում են փոքրիկ լեռներին և անուանում նրանց Մասիս։ Եթէ թատրոնը դեռ չունի Մասիս սարը, այն ժամանակ պէտք էր դիմումը անել ոչ ներկայացրած ժայռերին, այլ կողքի տարածութեանը, թելադրելով հանդիսականին, որ Մասիսը բեմի հորիզոնից դուրս է։

ինչ է Յ. Թումանեանի «Արտաւազդը»:

Դա պատմական ժողովրդական աւանդութեան վերարտադրումն է բեմի վրայ:

Իբրև դրամատիկական գործ, իբրև հոգեբանական երկ, իբրև գրական ամբողջութիւն նա բոլորովին թոյլ է և ունի միայն աւանդութեան պատկերացման նշանակութիւն:

Սակայն չէ կարելի ասել, թէ ինքը նիւթը չէ պարունակում իր մէջ դրամատիկական կամ հոգեբանական տարրեր: Ոչ: Ընդհակառակը: Նա հետաքրքրական մի թեմա է, որ կարելի է մշակել գեղարուեստօրէն:

Հայ Արտաւազդի աւանդութիւնը, որ նման է վրացական Ամիրանի և յունական Պրոմեթէօսի աւանդութիւններին, պարունակում է իր մէջ թէ այլաբանութիւն և թէ դրամատիկական և հոգեբանական հետաքրքրութիւն: Եւ միայն կարելի է զարմանալ, որ Գողթանի հին գուսանների երգերի այդ կտորը մինչև այժմ չեն դարձրել նիւթ գեղարուեստական ստեղծագործութիւնների համար:

Այնպէս, ինչպէս որ գրուած է Յ. Թումանեանի «Արտաւազդը», նոյնիսկ իբրև ֆէերիա, կարօտ է նոր մշակութեան: Այդպէս օրինակ Արտաւազդի և Դիմաքսեանի մէջ ծագած գժտութիւնը առաջ է բերուած միայն իբրև լուսաբանութիւն և ոչ մի զարգացում չէ ստանում պիեսի շարունակութեան մէջ: Հաշտութեան այն առաջարկը, որ անում է Արտաշէսը Արտաւազդին և Դիմաքսեանին, օտարոտի և ոչ խելացի կերպով է ձևակերպուած: Արտաւազդը առհասարակ թոյլ է դիմագծուած և նա ամենևին չէ գործում այն սոսկալի տպաւորութիւնը, որ տալիս է աւանդութիւնը: Բոլորովին աւելորդ է գերեզմանափորների անբովանդակ խօսակցութիւնը:

Խմբական երգերը, որոնք մշակուած էին Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, կատարուեցին գոհացուցիչ կերպով: Թաղման հանդէսը, որ յիշեցնում էր Փաւստոս Բիւզանդի նկարագրութիւնը, կարօտ է նոր լրացումների ներմուծման, բայց միևնոյն ժամանակ և աւելորդ կրկնութիւնների վերացման:

Արտաւազդի դերում հանդէս եկաւ դերասան Ազայեան, որի բենեֆիսն էր այդ օրը: Ազայեան ստացաւ մի քանի նուէրներ և բուռն ծափահարութիւններ:

Դերակատարների մասին այս անգամ ոչինչ չենք ասում. նրանք որոշ տիպեր չէին ներկայացնում և ընդհանրապէս նպաստեցին անսամբլին: Հարկաւոր ենք համարում նկատել, որ մի քանիսը լաւ չէին սերտել իրանց դերերը:

Ներկայացման վերջում հասարակութիւնը բեմ կանչեց ֆէերիայի հեղինակ Յ. Թումանեանին, որ բեմ դուրս եկաւ յոբելեար Ազայեանի հետ և ստացաւ ծափահարութիւններ:

«Աննա դը Կերվիլլեր» ողբերգութեան մէջ մասնակցող բոլոր դերասաններն էլ լաւ ուսումնասիրել էին իրանց դերերը և խաղում էին տպաւորիչ կերպով: Տիկին Սիրանոյշ, պ. պ. Աբէլեան, Զարիֆեան, Մանուէլեան և Թաշճեան միահամուռ ոյժերով կենդանութիւն տուին Լեգուվէի պիեսի արտայայտիչ ներկայացման:

Սիրող

—

Դերբենդ, 14 դեկտեմբերի

Չորեքշաբթի, ամսիս 13-ին, տեղիս քաղաքային ժողովարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ պ. Բարխուդարեանի համերգը մասնակցութեամբ տիկին Միրօնովիչի: Պ. համերգում երգեց ընդամենը 10 կտոր, որոնցից 6 ը ռուսերէն և իտալերէն, իսկ չորսը հայերէն: Ազդութիւնը շատ մեծ էր, և պ. Բարխուդարեանը վաստակեց երկար ծափահարութիւններ. Նա երգել է Դերբենդում և սրանից երեք տարի առաջ, սակայն անցեալի և ներկայի տարբերութիւնը մեծ չափով զգալի է: Մեզ թւում է, թէ պարոնին աւելի են աջողվում այն տեղերը, ուր պահանջվում է արտայայտել զօրեղ դրամատիզմ, քան մեղմ ու քնքոյշ քնարերգակ զգացմունքներ. յոյս ունինք, որ այս փոքրիկ նկատողութիւնը պարոնը աչքաթող չի անի իր ապագայ գործունէութեան ասպարէզում:

Ներկայ էին ըստ մեծի մասին ռուսները. ինչպէս երևում է, հայը մաքուր գեղարուեստ չէ սիրում. դրա համար հարկաւոր է ունենալ, փոքր ինչ աւելի նուրբ ճաշակ և զարգացում, որից դժբախտաբար ըստ մեծի մասին զուրկ ենք մենք հայերս: Հաւատացած ենք, բոլորովին այլ կը լինէր պատկերը, եթէ Բարխուդարեանի փոխարէն Բադւից եկած լինէր Մարտինեան իր թառով և թուրք խաղասացներով:

X. X.

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
(Նամակ Բաթումից)

—

Այսօր քաղաքային տան մէջ կայացան քաղաքիս հայերի լրացուցիչ ընտրութիւնները: Հետևանքը եղաւ այն, ինչ որ գուշակել էինք մեր ամսիս 10-ի նամակով: Այս անգամ պիտի ընտրուէին 7 հոգի. ընտրուեցին 5 վրացի և 2 հայ-կաթօլիկ: Այս լրացուցիչ ընտրութեանը հայերը միահամուռ կերպով որոշել էին չը գնալ և չը մասնակցել, որով բացարձակապէս յայտնել իրանց զայրոյթը վրացի ընտրողներին: Երկու հոգի, երկու հայ-կաթօլիկ, երկուսն էլ արտաքինցի, դաւաճանել էին հայերին կամ գուցէ չէին կամեցել համակերպուել հրամական յանկութիւն ունենալ, գնացել էին ընտրական ժողովին և երկուսն էլ ընտրուել էին: Սրանք էին Ակինեան Մատթէոս և Սողոյեան: Եւ այսպէս՝ Բաթումի մօտ 130 ձայնատէր հայերից վրացի ընտրողների կողմից արժանաւոր գնահատութեան արժանացան սկզբներում Խուդադեան և Մարկոսեան և վերջում Ակինեան և Սողոյեան: Չար լեզուները ասում են, որ մեր վրացի եղբայր[...] հնարաւոր կերպով էին ծրագրել այդ [...]րութիւնները. Խուդադեանը ազգով հայ է և իր ասելով միշտ բռնիները կապած այսօր վաղը Բաթումից հեռացող մի պաշտօնեայ, ուրեմն յարմար ընտրելի: Ինժեներ Մատթէոսեանը նմանապէս ազգով հայ է և այնպիսի պաշտօնեայ, որ չը պիտի կարողանայ մասնակցել խորհրդարանի նիստերին: Երկու հայ պաշտօնեաներն էլ վիրաւորուած այն հանգամանքից, որ վրացի ընտրողները տէր չը մնացին իրանց խօսքերին, արդէն տուել են իրանց հրաժարականները և հեռացել են իրաւասու լինելու կոչումից: Լրացուցիչ ընտրութեան ժամանակ վրացիները հազիւ հազ գրաւել են հայ հասարակութիւնից իրանց հաշիւներին ու արժանաւոր իրաւասու ճանաչվելու իրանց չափ ու կշիռքին համապատասխանող երկու հայի իզէմս Ակինեանի և Սողոյեանի: Սրանց էլ ընտրել են: Այսպիսով առաջիկայ քառամեակի համար Բաթումի քաղաքային իրաւասուներից՝ վրացի են 21 հոգի, ռուս 6, յոյն 4, թուրք 4, հայ 4, որոնցից 2-ը արդէն հրաժարուել են, նոյնպէս 2-ն էլ երևի կը հրաժարուեն:

«Ամեն անգամ էլ ընտրութիւններից յետոյ սկսում էին հետևանքի մասին այս կամ այն ազգին քաշքշել թէ խաբեցին, խօսք տուեցին սպիտակ քուէ տալու և ծածուկ սև տուին: Եւ միշտ խաբուող հայերն էին հրապարակւում,—արդարութեամբ դիտում էր մէկը,—ուստի պէտք էր վերջապէս միջոց տալ, որ պարզվէր, թէ ովքեր են իրանց խօսքի վրայ հաստատ չը մնացողները: Այս անգամ հայերը, հետաւտեաբար թէ անտարբերաբար, խսպառ չը գնացին կամ շատ քիչ գնացին ընտրութեանը մասնակցելու: Հրապարակում մնացած էին վրացիք, որոնց հետ նախապէս համաձայնութեան էին եկած 8 հոգի հայերից ընտրելու և այս 8 հոգու անունները էլ փոխադարձ համաձայնութեամբ վաղօրօք որոշուած վերջացած էին: Ասում ենք հայերը կամ չը գնացին կամ շատ քիչ գնացին ժողով. լրացուցիչ ընտրութեան ժողովում եղել են 3 հայ. ուրեմն պարզ է, որ վրացի մեր եղբայրները, եթէ կամենային մնալ հաստատ իրանց խօսքին, հայերի ցուցակն ամբողջապէս անց կը կացնէին և հաստատ հիմք կը դնէին փոխադարձ վստահութեան: Բայց ցաւօք սրտի տխուր իրողութիւնը հրապարակ եկաւ ապացուցելու, որ դեռ չէ հասած իբր վստահելու ժամանակը: Վրացիական ազգամոլութիւնը Բաթումի վերջին՝ մանաւանդ լրացուցիչ ընտրութեան ժամանակ շատ եւյաստակ մերկութեամբ փայլեց: Կամեցան ընտրել նոյնիսկ այնպիսի պատահական հայեր, որպիսիք են Ակինեան Մատթէոս և Սողոյեանը և ընտրեցին» *).

Հայերիս դրութիւնը այժմեան ընտրութիւնների ժամանակ մեր չընտրուած վիճակով շատ աւելի պատուաւոր է, քան վրացիներինը: Անշուշտ այսպիսի աննախանձելի վիճակի մէջ չէին լինիլ, եթէ մէջ տեղ պայքար լինէր, բայց հայերը իսպառ չեն պայքարել:

Հայերը բիւրօ ընտրեցին, մտան բանակցութեան մէջ վրացի այլ և այլ կուսակցական ներկայացուցիչների հետ, փոխադարձ համաձայնութեամբ ընտրելիների ցուցակ կազմեցին և խնդիրը սրանով էլ փակեցին: Հայերն այնուհետև այնպիսի չնչին թւով ընտրութեան ժամանակ մասնակցեցին, որ հայ ընտրելիների նկատմամբ չէին կարող ոչինչ դրական կամ բացասական հետևանքներ ունենալ, ուստի և այս անգամ գաղտնի կողմ այլևս չէ մնացել թէկուզ գաղտնի քուէարկութեամբ կատարուած ընտրելիների նկատմամբ:

Սօցիալ-դեմօկրատ, ֆեդերալիստ և այլ յեղափոխական ծրագրերն ու թէօրեաները դեռ շատ հեռու են կովկասեցու սիրտ ու հոգին յեղափոխելուց: Պատմութիւնը կանգնած է իր ժայռ օրէնքներով:

Բաթումցի

*) Ծանօթ. Պէտք է խոստովանենք, որ խնդրիս նկատմամբ սոյն լուսաբանութիւնները մի շատ ուղղամիտ անձի կողմից եղան, որ մեզ միանգամայն հաւանելի լինելով, չէջտում ենք և մեր կողմից: Բ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Բեօրփալու գիւղ (Էջմ. գաւ.) դեկտ. 13-ին

Ներկայ դեկտեմբերի 12 ից Չրաքաշլական շրջանի տեսչի գլխաւորից թոյլտուութիւն է ստացված Բեօրփալու գիւղի (Էջմիած. գաւ.) սեփական հողերի վրա գտնվող այսպէս կոչուած Աղր-գեօլ լճից ջուր վերցնելու վերոյիշեալ գիւղի ցանքսերը ջրելու համար, որի բնակիչները մինչև այժմ ջրի խիստ պակասութեան պատճառով չէին կարողանում հողագործութեամբ պարապել այն չափերով, որ կարողանային իրանց պէտքերը հոգալ: Գիւղը աղքատութեան մէջ էր գտնվում և դժուարանում էր պետական հարկերը վճարել. ուստի, գիւղում որոշ պարապմունք չունենալու պատճառով, շինականը գաղթում էր քաղաքները մի կտոր հաց աշխատելու համար:

Վերջին ժամանակները քաղաքներումն էլ գործ չը լինելու պատճառով նա ստիպուած է կրկին գիւղ վերադառնալ:

Այժմ Բեօրփալուի հասարակութիւնը պէտք է աշխատէ որքան կարելի է շուտ ձեռնարկելու գործին: Այդ թոյլտուութիւնը ձեռք է բերուել գիւղացիների հաւատարմատար նոյն գիւղացի Մարտիրոս Սարգսեանցի ջանքերով:

Վիրաբ Թարիվերդեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Դեկտեմբերի 14-ին

Մարդ ապշում է՝ տեսնելով հայերիս անտարբերութիւնը դէպի իրանց հասարակական հիմնարկութիւնները: Ինչքան էլ համոզուած լինեն նրանց գոյութեան և պահպանութեան անհրաժեշտութեան մասին, այնուամենայնիւ ամեն մէկն ուզում է, որ միւսները նրանց մասին հոգան, չարչարուեն և իրան չանհանգստացնեն խորհրդի կանչելով կամ դրամական օժանդակութիւն խնդրելով և կամ որևէ աշխատանք յանձնարարելով. մի խօսքով իրան այդ մասին չը խօսեցնեն:

Անցեալ տարի ծխականները գոռում գոչում էին, որ տեղիս կաթողիկէ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը մի տարի ուշ բացեց դպրոցը, մինչդեռ այս տարի, երբ բացուած է դպրոցը, ժողովուրդը իր կատարեալ անտարբերութեամբն է վերաբերւում դէպի այն:

Ամսիս 3-ին և ապա 10-ին նշանակուած էր ծխականների ժողով՝ դպրոցի վերաբերեալ խնդիրների մասին, սակայն առաջին ժողովին՝ հրաւիրաթերթում ստորագրած 185 ծխականներից ներկայ էին միայն երկու հոգի, իսկ երկրորդ ժողովին՝ 159-ից վեց հոգի:

Ինչ էին անում 300 տուն կազմող ծխականները, ինչով էին զբաղուած. տնային կամ անձնական գործերով. չէ որ կիրակի օր էր, ցերեկվայ ժամը 11-ին էին նշանակուած ժողովները. ընթերցարան էին գնացել: Ոչ և ոչ. աւելորդ են համարում ժողովի գնալ: «Չէ որ ընտրուած են հոգաբարձուներ. թող նրանք հոգան, չարչարուեն, քարի տակից փող հանեն դպրոցի համար. էլ ինչ հոգաբարձուներ, էլ ինչու են ընտրուել»,—ասում են նրանք:

Գայիանեան դպրոցի հոգաբարձութեանը հնար չեղաւ այս ամառ ծխականներից ժողով կազմելու, չը նայելով 600 տնից աւելի են կազմում ծխականները. հոգաբարձութիւնը ուսման թոշակը բարձրացրեց 24 րուբլու, իսկ ծխականները սկսեցին անտեղի աղքատունջներ յայտնել:

Քաղաքային գրադարան յաճախողներ լինում են օրական մէկ կամ երկու մարդ, չը նայելով շատ յարմար տեղ է գտնվում. իսկ երեկոները բոլորովին փակ է լինում, որովհետև պահանջ չը կայ:

Գործակատարների ընթերցարանը թատրոնի դահլիճ է ներկայացնում, որտեղ մի երկու թեմական դպրանոցի բ. կամ գ. դասատների աշակերտներ, մի երկու էլ այնպիսի մարզիկ ակամայից ականջալուր են լինում կից սենեակում կատարուող գործողութիւններին.—այնտեղից լսվում է միացնող գանով և՛ բարձր խօսակցութիւն, և՛ լաց, և՛ ծիծաղ… Բայց չը կայ և ոչ մի ընթերցող գործակատար. ծիր են գնում 70 ից աւելի գործակատարներն երեկոյեան ժամի 6 ից յետոյ. միթէ բաւական է միայն անդամավճար տալ և ոտք չը դնել ընթերցարան:

Մինչև փետրվար պատրաստ կը լինի քաղաքային ժողովարանի նոր բեմը. կազմվում է սիրողների խումբ. նոր պիեսների պահանջ կը լինի:

Ամսիս 9 ից ձիաքարշը սկսեց երթևեկել Աստաֆեան փողոցում, նստողները քիչ են. պէտք է տոմսակների գինը դարձնել Աստաֆեան փողոցից մինչև հրապարակ՝ 3 կոպէկ, մինչև կայարան՝ 5 կոպէկ և ընդհակառակը:

Ձիւն չը կայ, երկինքը պարզ է, օդը ցուրտ, կենսական մթերքները թանգ:

Երեք հոգի իրաւունք են խնդրել քաղաքային վարչութիւնից ելեքտրական կայարաններ հիմնելու քաղաքում: Դուման որոշել է, որ վարչութիւնը բանակցութեան մէջ մտնի խնդրատուների հետ պայմանների մասին:

Ու—չ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

—

Դեկտեմբերի 11-ին

Ամսիս 10 ին ծխական դպրոցի դահլիճում, Թիֆլիսի հայոց ազգագրական ընկերութեան խորհրդի նախագահ պ. Ա. Մելիք-Ազարեանի առաջարկութեան համաձայն, տեղի ունեցաւ քաղաքիս մի խումբ ինտելիգենտների ժողով, որոնք խնդիր էին ներկայացրել յիշեալ խորհրդին Նոր-Բայազէտում Ազգագրական ընկերութեան ճիւղ բանալու համար:

26 գործադիր անդամներից ժողովին մասնակցում էին 20 ը, որոնց նպատակն էր ընտրել 5 յանձնաժողովի, 2 փոխանդամների և 3 վերստուգող մարմնի անդամներ: Ժողովին նախագահում էր քաղաքագլուխ պ. Աբրոնին: Ընկերութեան կանոնադրութիւնը կարդալուց յետոյ, գաղտնի քուէարկութեամբ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին պ. Ս. Ղորղանեան (գաւառապետ), գաւառական բժ. պ. պ. Զաքարեան, Պ. Չալըրանեան, Ս. Բատիկեան և Հ. Տէր-Միքայէլեան: Անձնափոխանորդներ՝ Ռ. Ազարեան և Իգնատիոս սարկաւագ Տէր-Մովսիսեան: Վերստուգող յանձնաժողովի անդամներ նոյնպէս գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրվեցին պ. պ. Յ. Սարուխանեան, Լ. Աֆրիկեան և Գ. Տէր-Խաչիկեան:

Աչքի առաջ ունենալով գաւառապետ պ. Ղորղանեանի երկու ամսվայ ընթացքում հնագէտ պ. Ե. Լալայեանին ցոյց տուած մի շարք օգնութիւնները, նրա գաւառումս պեղումներ կատարելու ժամանակ, ժողովը միաձայն որոշեց պ. Ղորղանեանին ընտրել պատուաւոր անդամ:

Ինչպէս իմացանք պ. Ե. Լալայեանի մի զրուցից, Նոր-Բայազէտի գաւառը հնութիւնների ամենահարուստ վայրերից մէկն է, ուստի ցանկալի է, որ ընտրուած անձնաւորութիւնները օժտուած լինէին եռանդով և լոկ անունով ու անդամավճարներ ժողովելով չը սահմանափակէին իրանց գործունէութիւնը: Ցանկանում ենք կատարեալ աջողութիւն:

Ռ. Ազարեան

ԴԻՊԻ ՅԵՏ

—

Ժամանակաւոր քաղաքակրթութեան կեղևը արտաքուստ կարծես ծածկել էր մեր ասիական մերկութիւնը: Մենք ներշնչվում էինք հաւատալու մեր առաջադիմութեան պատրանքին: Եւ կը վիրաւորվէր մեր ազգայնական զգացմունքը, եթէ մեզ էլ յետին Ասիայում մնացած մոնղոլական տարրերի հետ գիտակցութեան համահաւասար չափով կշռէին:

Տարիներ առաջ քաղաքակրթութեան որբանից իբրև ազգայնական ժառանգութիւն, կորզած ունէինք մի համեստ բաժին: Դժբախտաբար այսօր մենք ականատես ենք, թէ քաղաքական պղտոր մթնոլորտի և թէ յետադէմ հասկացողութեան շնորհիւ ինչպէս զրկվում, ինչպէս մեր ձեռքով խոր հոր ենք փորում այդ ժառանգութեան: Թւում է, թէ մենք այլասեռման ճանապարհի վրայ ենք: Մենք վայրենացել ենք: Մեր տրամադրութիւնները, մեր գործողութիւնները, մեր բնազդները, հակումները, միտումները՝ բոլորը, բոլորը վայրենացած են: Մենք թողել և միանգամայն ոտնահարում ենք տարիներ առաջ ազգայնական հողի վրայ արմատներ ձգած քաղաքակրթութեան սաղմերը, մենք յետադիմական հովերով ենք սնվում:

Թուրք-հայկական ընդհարումները մի պատրուակ, մի խթան էին ճնշված ու վայրենական բնազդների զարթնելուն: Եւ նկատելի էր, հէնց որ սկսվում են ընդհարումները, ամեն տիպի ինքնակոչ անհատներով լցվում է հասարակական ասպարէզը և ժողովրդեան մտքի հօտանքն ու տրամադրութիւնները ծառայեցնելով իրանց հակումներին՝ այլանդակում ու այլասեռում են սերունդը: Այս կողմից աւելի քան ցաւալի է մատաղ սերունդը, այն պատարտ ոգիները, որոնց վրայ սարսափելի կերպով ժամանակակից շրջապատող միջավայրի դրոշմն է կնքվել: Գողութիւնը, որ ասիականութեան բնորոշ յատկանիշն է, լայն ծաւալ է ստանում:

Օրըստօրէ գիւղացու ընտանեկան քայքայումը, նրա կենդանազրկութեան ու անտնտեսական աննպաստ պայմանները պարարտ հող են պատրաստում մոտամոլորների համար: Այժմ, ինչպէս և էլ միշտ, ամեն տեղ գողութեան աղաղակներ են լսվում: Ներկայ լարված ժամանակներումս հազիւ թէ որևէ թուրք համարձակութիւն ունենայ մօտենալու հայ գիւղին: Ճիշտ է, տարիներ առաջ գալիս էին, բայց մեր գիւղօրայքում ունէին իրանց համախոհ պաշտօնակիցները, որոնք գայլի սրտով ու գառան մորթով ապրում էին ինչպէս խաղաղ գիւղացիներ, այլապէս մի-մի այլանդակ հրէշ հայ գիւղացու համար:

Այս ամառվայ և աշնան ընթացքում շրջանումս կատարված մի շարք գողութիւնները հայկական գիւղերից մեզ համոզել են տալիս, որ աւազակութիւնները եղել են գլխաւորապէս հայերի ձեռքով, հայերի, որոնք յաւակնութիւն ունեն Եւրոպայի և Ասիայի մէջ քաղաքակրթութեան միջնորդ հանդիսանալու: Այս կողմից աւելի քան նախանձելի է Չարդախլուի երիտասարդութիւնը: Բարոյականութեան այս մեծ արատը, ինչպէս մի սև գիծ, նկատվել է նրանց գործողութիւնների մէջ: Շրջապատված և մշտական յարաբերութեան մէջ լինելով թուրքերի հետ, կամայ ակամայ ենթարկվել են նրանց ազդեցութեանը և մի քանի սովորութիւնների հետ էլ մասամբ՝ իւրացրել են աւազակութեան արհեստը. ինչպէս, օրինակ, հոկտեմբերի 16-ին Բարսում գիւղացի Միքայէլ Վիրապեանցի 3 հատ ձին և մի ջորին գողացվեցին, որի մէջ որպէս անհերքելի փաստ մեղադրվում են չարդախլուեցի երկու երիտասարդ: Հիմա ինչ անէ խեղճ ու կրակ գիւղացին. նա զրկվեց ընդ միշտ իր կարողութեան մի խոշոր մասից, որի չոկումը երկար տարիներ կը քաշէ:

Դաշնակցութիւնը հրահանգել է որ գողութիւնը անխտիր թէ՛ հայից և թէ՛ թուրքից ի բէք չը պէտք է թոյլատրվի, հակառակ դէպքում խիստ պատժի ենթարկել: Իսկ մեր գիւղական ձեռնհաս անձանց վրայ պարտականութիւն է դրվում վերահսկել, որպէսզի այդ չարիքը չը տարածվի: Մեր ժահրոտ իրականութիւնից են ծնունդ առել այդ ոճիրները, մենք էլ ազգային պատիւ ու անուան նախանձախնդիրներս պէտք է առաջ քաշենք մտաւոր ոյժերը, բացարձակ կերպ յայտարարենք այդ քրոնիկայի դէմ և ջանալ ընդ միշտ ջնջելու մեր սև իրականութիւնից այդ վարակիչ ախտը, ապա թէ ոչ օրվայ կորցրածը տարիներով ձեռք չենք բերի:

Բարսում գիւղ

Յ. Երիցեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Ղազախ, նոյեմբերի 22-ին

Մենք, ներքոյ ստորագրեալ Ղազախում բնակվող հայերս, յայտնում ենք մեր խորին համակրանքը բոլոր այն հին դաշնակցականներին, որոնք տարիների ընթացքում կրելով իրանց ուսերի վրայ ճնշված, տառապած, հալածված և կեղեքված հայ ժողովրդի պաշտպանութիւնն ու արդար դատը՝ ներկայումս անսայթաք ու վստահ քայլերով առաջ են տանում իրանց բռնած դրօշը:

Սրա հետ միաժամանակ յայտնում ենք մեր արհամարհանքն ու նողկանքը այն բոլոր նորաբոյս կեղծ դաշնակցական սօցիալիստներին, որոնք ամեն կերպ, կաշուց դուրս են գալիս, իրանց թառցիկներով, թերթերով ու ճաճանչ ֆրազներով չքմեղ ձևացնել իրանց և հաւատացնել հայ ժողովրդին, որ իրանք գործում են նախկին ծրագրով… Թող պալատներում ապրող այդ շէֆերը և գիւղերում հատ ու կենտ մնացած բռնակալները և հացկատակները հաւատացած լինեն, որ հայ ժողովուրդը լաւ է ճանաչել և կը ճանաչէ իրան կարեկցող և իր իրաւունքները չը բռնաբարող գործողին և հեռու չէ այն րոպէն, երբ հայ ժողովուրդը իր արժանի հատուցումը պիտի տայ մինչև օրս իր իրաւունքները, հաւատքը և յոյսը ի չարը գործադրող անարգիւ, ճրիակեր, բռնակալ և դաւաճան շէֆերին:

144 ստորագրութիւն

—

Թիֆլիս, դեկտեմբերի 16 ին

«Երկիր» լրագրի № 61-ում զետեղված էր մի նամակ «Մի խումբ աշակերտներ» ստորագրութեամբ, որի մէջ վերին աստիճան անվայել ձևով յարձակվում են վարչութեան վրայ և մեղադրում պ. Ռ. Յովհաննիսեանին «սխրագործութեան մի ակտ» կատարելու մէջ, որ իբր թէ նա թոյլ է տուել, որ իր ներկայութեամբ բիրտ կօզակները սուիններով աշակերտներին դուրս վռնտեն:

Վարչութիւնս քննութեան առնելով այդ նամակը և վարչութեան անդամներ Գ. Ծատուրեանի և Կ. Շիրինեանի ցուցմունքները, որոնք փոխ առ փոխ օգնելիս են եղել պ. Ռ. Յովհաննիսեանին հերթապահութեան պաշտօնին՝ պարտք է համարում յայտնել, որ յիշված նամակում պ. Ռ. Յովհաննիսեանին վերագրված վարմունքը միանգամայն հնարովի և սուտ է, և որ ընդհակառակը աշակերտներից ոմանք իրանց անկարգութիւններով առիթ են տուել անբաւականութիւնների, որ և կարող էր առաջացնել ադմինիստրացիայի միջամտութիւն, իսկ շնորհիւ վարչութեան անդամների ներկայութեան և միջամտութեան ամեն ինչ խաղաղ է անցել:

Վարչութեան անդամներ՝

Հ. Առաքելեան
Բժ. Ալ. Խատիսեան
Գ. Ծատուրեան
Յով. Ղորղանեան
Կարապետ Շիրինեան

Ստորագրում եմ մինչև «սուտ է» խօսքը:

բժ. Մուրադեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Կովկասի Փոխարքան իր ամուսնու հետ երկուշաբթի, դեկտեմբերի 18-ին, Թիֆլիսից մեկնել է դէպի Ալէքսանդրապօլ, Կարս և Երևան:

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը դիմել է Թիֆլիսի ազգաբնակութեանը մի կոչով, որի մէջ խօսելով քաղաքային գիշերային ապաստարանում գտնվող այն անձանց վերին աստիճանի աղքատ դրութեան մասին, որոնց թւում կան նաև շատ ստնտուներ երեխաներով հանդերձ, խնդրում է այդ ապերջանիկ մարդկանց օգնութեան հասնել դրամով, շորերով, ուտեստեղէնով և այլն: Նուէրները կընդունվեն նոյն օր քաղաքային գանձարկղում ցերեկվայ ժամը 10–2, ինչպէս և կարելի է ուղարկել քաղաքային վարչութեան անդամ իշխ. Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկի անունով:

—

Ստացանք Ջրօրհնէքի տօնին չքաւորներին բաժանելու համար տիկ. Զարուհի Ստեփանեան Սաղաթելեանից իր հանգուցեալ ամուսնու յիշատակին 50 րուբլի:

—

Երէկ Թիֆլիսում լոյս տեսաւ ռուսերէն նոր լրագիր «Тифлисскій Курьеръ» անունով:

—

Այսօրվանից լոյս է տեսնում Գօտուայի խմբագրութեամբ «Закавказіе» անունով ամենօրեայ մի լրագիր:

—

Կիրակի, դեկտեմբերի 17-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին, ոստիկանութիւնը ձերբակալել է «Встань Спящій» շաբաթաթերթը հրատարակող Բրիլինիչովին, ընկերակից Սաւվա Բոստովսկուն և մի ոմն Խաիմ Սինկովիչին այն ժամանակ, երբ վերջիններս Տիգ. Մանուշակեանի փականագործական արհեստանոցում ստերէօտիպի համար մայր տառեր են ձուլելիս եղել: Գրաւել են 38 կաղապարներ: Ձուլած տառերը հակակառավարչական բովանդակութիւն ունեն: Բոստովսկու և Սինկովիչի բնակարանները (Բէլլինսկի փողոցում) խուզարկելու ժամանակ գտնվել են շատ բրօշիւրներ, թերթիկներ և հակակառավարական բովանդակութեամբ արձանագրութիւններ:

—

Ամենաարժանահաւատ աղբիւրից մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսում կազմակերպվել է մի յատուկ ընկերութիւն, որը նպատակ է դրել հրատարակել օրաթերթ և ժողովրդական հանրամատչելի գրուածքներ վերջերս կազմակերպված հայ դեմօկրատական կուսակցութեան ուղղութեամբ: Արդէն ձեռնարկված է թերթի հրատարակութեանը:

—

Թիֆլիսում կազմվում է լուսաւորութիւն տարածող մի ընկերութիւն «Գանվիտարեբա» (Զարգացում) անունով, որը նպատակ է դրել իրան՝ հրատարակել վրացերէն լեզուով ինքնուրոյն և թարգմանական գիտական գրքեր, միայն այն դէպքում, երբ այդպիսի գրքերից իւրաքանչիւրը հաւանութիւն գտնի մասնագէտների կողմից: Յիշեալ նպատակը իրագործելու համար որոշվում է փայի վճար, 1 րուբլի քանակով, և անդամները պարտաւորվում են գնել ընկերութեան հրատարակութիւնները 20% զիջումով: Մասնաւոր օգուտները բաժանվելու են տարէնը մէկ անգամ ընկերութեան անդամների միջև: Անդամ կարող է գրվել ով որ կամենայ:

—

Թիֆլիսի մահմեդականների իգական դպրոցի հիմնադրուհի Ե. Դ. Ասլիխօվայի միջնորդութեան շնորհիւ՝ քաղաքային վարչութիւնը որոշել է յիշեալ դպրոցի գոյութիւնը պահպանելու համար տարեկան 300 րուբլի նպաստ տալ: Այդ որոշումը կը քննվի քաղաքային խորհրդի մօտակայ նիստերից մէկում:

—

Խարփուխը Թիֆլիսի ամենաչքաւոր քաղաքամասն է, ուր բացի չքաւորութիւնից թագաւորում է նմանապէս և մտքի խաւարը: Մինչև այսօր բացի քաղաքային միդասեան դպրոցից չը կար մի ուրիշ կրթական հաստատութիւն, ուր կարողանար հայ հասարակութիւնը իր զաւակներին ուսում ու կրթութիւն տալ: Ուստի պարզ է այն ուրախութիւնը, որ պատել է ներկայումս այդ թաղի հայ բնակչութեանը՝ ս. Սարգիս եկեղեցում միդասեան երկսեռ դպրոցի բացումով: Դպրոցը արդէն բացված է և առ այժմ ընդունված են 22 երեխաներ: Ուսուցչուհի է նշանակված յայտնի մանկավարժ Ս. Մանդինեանի դուստրը, որը առանձնած գործում ունի պատրաստութիւն, որը գրաւական է գործի աջողութեան հէնց սկզբից: Դժբախտաբար դպրոցը զուրկ է նիւթական միջոցներից: Առ այժմ շնորհիւ նորանշանակ հոգաբարձութեան եռանդուն միջնորդութեան աջողվել է եկեղեցու արդիւնքի երեք քառորդը Վեհափառի կողմից հաստատել տալ յօգուտ դպրոցի: Ի դէպս պիտի ասել, որ նոյն հոգաբարձութեան շնորհիւ ս. Սարգիս վանքը ներկայումս վերածված է ծխական եկեղեցու, ուր կիրակի, ամսիս 17-ին, կայացել է եկեղեցու երեցփոխի ընտրութիւնը, որի համար ընտրված է պ. Գէորգ Անանեանցը. նոյն ժողովում կայացել է նոյնպէս և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւնը: Դպրոցում ուսումը ձրի է:

—

Դեկտեմբերի 18-ին, Բագուի քաղաքապետ գեներալ-մայոր Կօնէվսկին, ժամանելով Բագու, ստանձնել է իր պաշտօնը:

—

Բագուի գեներալ նահանգապետի հրամանով, համաձայն մուսուլմանական «Հէզայէ» ընկերութեան տուած տեղեկութիւնների, Բագուի գեներալ-նահանգապետութեան սահմաններից աքսորվում են 17 հոգի մահմեդականներ, իբրև յանցագործներ և հասարակութեանը վնասակար անձնաւորութիւններ:

—

Այս օրերումս, Բագւում, «Հիդայէթ»-ի ժողովին ներկայացվել է մի այսպիսի խնդրագիր. «Բագուի առաջին թաղամասի ժողովրդի անունով խնդրագիր՝ «Հիդայէթ ժողովին»: Մենք վերին թաղի բնակիչներս՝ այն աստիճան նեղվել ենք ու հարստահարվել II դ թաղամասի օկոլօդօչնի պ. Վէլիօվից, որ այդ աղէտը մեզանից հեռացնելու համար դիմում ենք ժողովին և կատարեալ սգով խնդրում ենք, որ յարգելի ժողովին անդամները մեզ ազատեն այդ տեսակ անխիղճ մի բռնաւորի ձեռքից: Այդ անխիղճի ագահութիւնը, անսրտութիւնը հասել է այն աստիճանին, որ միանգամայն մոռացել է նոյնիսկ իր մահմեդական, ուրիշ խօսքով մարդ լինելը: Եթէ մենք ձեռնարկենք, դրա՝ մեր խեղճ մահմեդական ազգաբնակութեան վրայ կորդ դրած բռնութիւնների ընդարձակ ու մանրամասն նկարագրութեան, հաւատացած ենք, որ ոչ ոք չը պիտի մազաչափ կասկածի, որ նա իրաւունք չունի մարդ կոչվելու: Միայն յիշենք այսքանը, որ նրա վերոյիշեալ քաղաքամասի օկոլօդօչնի նշանակվելու օրից իսկ մենք մահմեդական բնակիչներս՝ մի աղէտի ենթարկված ենք զգում մեզ: Եթէ երբէք ժողովը մեր այս գրածներին թերահաւատութեամբ վերաբերվի ու փաստեր, ապացոյցներ պահանջէ նրա գործողութիւնների մասին, մենք, ներքոյ ստորագրեալներս, պատրաստ ենք վկաներով ցոյց տալու, որ Վէլիօվը գործել է թէ՛ շարիաթի, թէ՛ օրէնքի և թէ՛ մարդկութեան անպայման անվայել ու անարժան կերպով»:

—

Ղուբայից Ահմէդ բէգ Աղայեվը հեռագրում է Թաղիեվին և դոկ. Կարաբէգօվին. «Ղուբայում կազմվեց նպաստամատոյցի մի մասնաճիւղ: Մասնախմբի անդամներն են Մոլլա Ջէքի և Իւմիդ էֆէնդի անուն առաքինի անձինք: Հարկաւոր է ուղարկել կանոնադրութիւնը: Իմ այստեղ գալու առիթով ղուբացիները հիմնել են մի դպրոց և մի գրադարան ընթերցարան: Խնդրում եմ շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնէք Հաջի Աբբաս Կուլի Իսայեվին, որի տանն եմ իջևանել, և որը ինձ օգնել ու օժանդակել է ամենայն միջոցներով և ձեռքով. քաղաքագլուխ Եուսուֆ բէգ Ֆէրիմովին և գաւառապետ Լէօնտևվին»:

—

Շուշու թուրք նպաստամատոյց յանձնաժողովի նիստը տեղի է ունեցել դեկտ. 16-ին, ժամի 12-ին, քաղաքային դումայի դահլիճում, Ջէյնալ Աբեդին Թաղիեվի նախագահութեամբ՝ Առաջինը խօսեցին նախագահը և Միրզա Աբու Թիւրաբ ախունդը: Այնուհետև, նախագահի հրաւէրով խօսք առաւ Բախշի բէգ Ջէմալ-զադէն, որ յանձնաժողովի կողմից գնացել էր Շուշի «Իրշադի» խմբագրութեան մէջ հաւաքված նպաստները բաշխելու աղէտեալներին: Ճառախօսը բացատրեց իր ուղևորութեան ընթացքում տեսած մահմեդականների դրութիւնը և յայտնեց, որ նրանք շատ ծանր կացութեան մէջ են գտնվում: Բախշի բէգի այս խօսքերը շատ ծանր ներգործութիւն ունեցան հանդիսականների վրայ: Յետոյ ախունդ Մոլլա Րուհուլլահը, դոկտ. Կարաբէգովը, Քարբալայ Իսրաֆիլ Հաջիեվը և Մէհմէդ Հասան Հաջինսկին յաջորդաբար խօսեցին նոյն մտքով և աշխատեցին մի դարման գտնել այդ ցաւին: Վերջում որոշվեց, որ Բախշի բէգ գնայ միանայ այն նպաստամատոյց կօմմիսիային, որ բաղկացած է Իսա-բէգ Աշուրբէգովից, Մահմէդ-բէգ Մահմէդբէգովից և որը ուղարկված է աղէտքի վայրը սրանից մի քանի շաբաթ առաջ: Վերջապէս որոշվեց նոյնպէս, որ ամեն թաղի մէկիբի մօլլան, թաղի մի քանի ազդեցիկ մարդկանց հետ, հաւաքելով թաղի բոլոր բնակիչներին, իւրաքանչիւրի համար, նրա կարողութեան չափով, մի գումար որոշեն և գանձեն, յատկացնելու Շուշու աղէտեալներին:

—

Դեկտեմբերի 15-ին, Բագւում, երեկոյեան մօտ ժամը 8-ին, տանտէր Կուչկինի և նրա տանը ապրող 1-ին կարգի կապիտան Տիգէմանի միջև վէճ է ծագում, որի ժամանակ նրանցից առաջինը, կորցնելով իրան, հանել է ատրճանակը և կրակել է հակառակորդի վրայ, սակայն գնդակը վրիպել է: Այն ժամանակ Տիգէմանը վազել է իր բնակարանը, վերցրել է իր լցրած երկգծանի որսորդական հրացանը և կրակել է Կուչկինի վրայ, սակայն նոյնպէս անհետևանք: Այդ հրացանաձգութեան րօպէին և բակում բարձրացած աղաղակների ձայնին, նոյն տանը ապրող «Борнъ» անգլիական ընկերութեան գործավար Ս. Ս. Դօրնէվը, որ անցնելիս է եղել կառքով, թողնելով վերջինի մէջ կնոջը, շտապել է բակը իմանալու թէ բանը ինչումն է, բայց այնտեղ հրացանը ձեռքին կանգնած Տիգէմանը, ընդունելով նրան Կուչկինի տեղ, արձակել է երկրորդ անգամ ուղիղ նրա վրայ, որով ստացած վէրքից պ. Դօրնէվը գիշերվայ ժամը 1-ին վախճանվում է սարսափելի տանջանքներով… Քննութիւն է կատարվում:

—

Մենք հաղորդել էինք, որ շաբաթ օր լոյս տեսաւ Բագւում, թուրքերէն «Թէքեամմիւլ» շաբաթաթերթը, որը պիտի նուիրվի թուրք աշխատաւոր մասսաների շահերին: Ահա թէ ինչպէս է կատարվել նրա բացման հանդէսը: Ուրբաթ, դեկտ. 15-ին, «Նէջաթ» (Փրկութիւն) ընկերութեան դահլիճում, տեղի ունեցաւ բացման հանդէսը: Հանդէսին նախագահում էր մի հոգևորական, մօլլա Հաջի Րուհուլլահ ախունդը: Նախագահողը արտասանեց նախ մի աղօթք արաբերէն լեզուով, յետոյ ասաց մի երկար ճառ գիտութեան և մարդկութեան մասին: Վերջացրեց ճառը դարձեալ աղօթքներով և օրհնութիւններով: Այնուհետև երկար խօսեցին Մէհմէդ Էմին Րասուլ Զադէ, Մէհմէդ Սադըկ Ախունդօվ, դոկտ. Հասան բէգ Աղայեվ, շաբաթաթերթի խմբագիր Մէհդի բէգ Հաջինսկի, Իսկանդար բէգ Մելիքօվ, Ասադուլլահ Ախունդօվ և ուրիշներ «Թէքեամմիւլ»-ի ուղղութեան և առ հասարակ մահմեդականների անընթերցանութեան մասին: Յետոյ սկսվեց շաբաթաթերթի բաժանորդագրութիւնը՝ ախունդի և հիւպատոս Միրզա Մահմէդ Ալի խանի հրաւէրով:

—

Մօտ օրերս կայացել է ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան Պետերբուրգի թաղական շրջանային բիւրօների ղեկավարների նիստը: Նիստը քննութեան է առել այն հարցը, թէ ցանկալի է, արդեօք, ընդհանուր օպպօզիցիօն ընտրողական ցուցակ կազմելը: Ժողովը միաձայն վճռել է այդ հարցը դրական մտքով, բացատրելով այդ որոշումը ոչ թէ ընտրողական կոնկուրենցիայի սպառնալիքով, այլ ցանկանալով դրանով պատասխանել կառավարչական վախկանալիային բոլոր օպպօզիցիօն տարրերի համախմբութեամբ և կազմակերպված ոյժով: («Р. В.»)

—

Բանւորական պատգամաւորների խորհրդի նախկին նախագահ Խրուստալէվ Նոսարը դիմել է դատաստանական պալատին խնդրելով խորհրդի գործի վերաբերեալ բոլոր առարկայական ապացոյցները յանձնել գիտութեան տաճարին, որը ներկայումս ժողովում է ազատագրական շարժման վերաբերեալ բոլոր նիւթերը: («Р. В.»)

—

Ռուսական կառավարութիւնը դիմել է շվեդական կառավարութեանը պահանջելու յանձնել իրան Շվեցիայում ապրող այն ռուսահպատակներին, որոնք մեղադրվում են զանազան էքսպրօպրիացիաների մէջ: Շվեդական կառավարութիւնը համաձայնութիւն է յայտ-

[illegible]

...տեղն իր թեկնածութիւնը դնելու է Օդեսայում։

—

Սարատովում, «Сар. Л.» լրագրի ասելով, դեկտեմբերի 5, 6 և 7-ին բազմաթիւ խուզարկութիւններ ու կալանաւորութիւններ են կատարվել մեծ մասամբ միջնակարգ դպրոցների աշակերտների և աշակերտուհիների մօտ։ Այժմ հերթը մանկահասակներինն է։

—

Հրատարակված է Գոլուբեվի նախագահութեամբ կազմված մասնաժողովի կատարած քննութիւնների արդիւնքը մատակարարողական գործում նկատված զեղծումների մասին։ Լուրերին նայելով, մասնաժողովը գտել է անպայման զեղծումներ Գուրկօյի կողմից։ («Р.»)

—

«Times» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է Պետերբուրգից, որ Անգլիայի միջամտութեան մասին տարածված լուրերը, նոյնպէս և ռուս-ճապօնական բանակցութեան առիթով, սխալ են։ Ընդհակառակը, թղթակցի հաւաքած արժանահաւատ տեղեկութիւնների հիման վրա, բանակցող կողմերի մէջ շատ շուտով կօմպրօմիսներ կը մշակվեն երկու գլխաւոր հարցի մասին՝—Սունգարիի նաւարկութեան և նոյն գետում ձկնորսութեամբ պարապվելու մասին։ Միւս կողմից՝ «Հաւասի» գործակալութեան Պետերբուրգի թղթակիցը հաղորդում է, որ արդարև ռուս-ճապօնական բանակցութիւնները մի ժամանակ շատ լարվեցին, սակայն երկու պետութիւնների դիպլօմատները ամեն ջանք գործ դրեցին տարաձայնութիւնները վերացնելու համար, և այժմ նրանք միանգամայն հնարաւոր են համարում լիակատար համաձայնութիւնը։ («Р. В.»)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

18 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի։ Դեկտեմբերի 17-ին վերջացնելով բանուորներին դժբախտ դէպքերի ժամանակ պետական հաշուով ապահովագրելու հարցի քննութիւնը, բանուորական հարցով զբաղվող խորհրդակցութիւնը անցաւ հաշմանդամ բանուորներին ապահովագրելու խնդրին։ Արդիւնաբերութեան համարեա ներկայացուցիչները բանուորների վիճակի ապահովութեան այս տեսակը ընդունեցին ամենակարևորը և ամենից աւելի դժուար իրագործելին։ Մինիստրութիւնը այս խնդրի նկատմամբ մի նախագիծ էր կազմել, որի համաձայն կազմվելու էր ապահովութեան գանձարան, որի եկամուտները գոյանալու էին բանուորների վճարներից և տէրերի տուրքերից։ Սակայն այդ նախագիծը չընդունվեց և ուստի մինիստրութիւնը պատրաստելու է նորը։

ՎԱՐՇԱՒԱ, 18 դեկտեմբերի։ Հեռախօսով Լօձից հաղորդում են, որ փակվել են վերջին երկու գործարաններն էլ, որոնք մտնում են Լօձի արդիւնաբերողների սինդիկատի մէջ։ Բանուորների մեծ մասը ցանկանում է վերստին աշխատանքի կպչել։ Բանուորները սկսում են ստիպմանաբար գիտակցել, որ նրանք անմիտ և անպտուղ գործադուլներ յայտարարելով, իրանց տէրերին այն դրութեան հասցրին, որով ոչինչ չը մնաց, բայց եթէ մեկուսանալ։

ԿԻԵՎ, 18 դեկտեմբերի։ Կագարլիկ գիւղաքաղաքում տեղացի գիւղացիներից 4 հոգի դիմափոխված, զէնքերով յարձակվել են հրէական տների և խանութների վրա, ցրել են կենողներին և պահապաններին և, կողոպտելով ընդամենը 800 րուբլի, անյայտացել են։ Հետևեալ օրը կողոպտիչները ճանաչվել են և ձերբակալվել։

ԱՍԽԱԲԱԴ, 18 դեկտեմբերի։ Գանձապահի սպանութեան մեղսակիցներից մէկը, հայ Շահնազարեանը, պատերազմա-դաշտային դատարանի վճռով կախաղանի է դատապարտվել։

ԼՕՁ, 18 դեկտեմբերի։ Կուսակցական կռիւը կատաղի կերպարանք է ստանում։ Երեկոյեան բանուորները դարձեալ ընդհարումներ ունեցան։ Սպանված է մի բանուոր. հրազէնից վէրքեր ստացան նաև 50-ամեայ մի բանուորուհի իր աղջկայ հետ. սպանված է կրկին մի բանուոր, ծանր վիրաւորված են երկուսը։ Վերջին յարձակումների ժամանակ վնասվածների մեծ մասը պատկանում էր սօցիալիստական կուսակցութիւններին։

ԿԻԵՎ, 18 դեկտեմբերի։ Իրխօվկու մասնաւոր գիմնազիայում ձերբակալվել է սօցիալ-դեմօկրատների 40 հոգուց բաղկացած կօմիտէտը։ Գրաւված են անլեգալ գրուածքներ և արձանագրութիւններ։ Խուզարկութիւններ են կատարվել ժողովրդական տան մէջ և արհեստակցական միութիւնների 6 բիւրօների մօտ։

ՏՕԿԻՕ, 18 դեկտեմբերի։ Միկադօն անձամբ շնորհեց շքանշաններ զօրքի և նաւատորմղի բարձր պաշտօնեաներին՝ պատերազմում մատուցած ծառայութիւնների համար։ Ստացողների մէջն են Օյեաման, Նօգին, Կուրօկին և Տօգօն, որոնց շնորհում է առաջին կարգի Ոսկէ Ուրուրի շքանշանը։ Շուտով նուէրներ կը տրվեն նաև քաղաքացիական պաշտօնեաներին։

ՇԱՆԽԱՅ, 18 դեկտեմբերի։ Մամուլը քննում է նաւատորմիղը վերակազմելու հարցը։ Պէկինում պնդում են անյապաղ աշխատանքներ պատրաստելու վրա։ Սկզբում գլխաւոր նաւահանգիստ կառուցելու տեղ Նիմօրգունդն էին համարում, իսկ այժմ Պէկինիմօտ գտնըվող Ինչէնը։ Սակայն յիշատակած ծրագրի իրականացումը վիճելի է, ի նկատ առնելով փողի պակասութիւնը։

19 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի։ Պետերբուրգի նահանգապետը կարգադրել է, որպէսզի պարտադիր կանոնները խախտելու համար բանտարկված անձերի բանտարկութեան ժամանակամիջոցից, ծննդեան տօների առիթով, կրճատվի 5-րդ մասը։ Արձակվելու արժանի անձինք ազատ են թողնվելու դեկտեմբերի 24-ի առաւօտեան։—Նահանգապետը 1000 ր. տուգանքի է ենթարկել Պետական Դումայի նախկին անդամ, պօլիտեխնիկումի ինստիտուտի պրօֆէսօր Լօնշակօվին՝ կադետների կուսակցութեան կոչերը տպելուն և տարածելուն համար։—Լրագիրների հաղորդած այն լուրերը, որ իբր ծովային մինիստր Բիրիլէվը թողնում է իր պաշտօնը, հիմքից զուրկ են։—Ֆինանսների մինիստրութիւնը հնարաւոր է գտել հողային բարեկարգութեան գլխաւոր վարչութեան համար 1907 թւի նախահաշուի մէջ մտցնել 11 միլիոն րուբլի և հողային բարեկարգութեան գործին՝ յատկացնել 4 միլիոն։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 18 դեկտեմբերի։ Տէրակէտ կայարանում (Բալտիմօրա - Օգայօկի երկաթուղի) ապրանքատար գնացքը ընդհարվեց մարդատար գնացքի հետ։ Սպանված են 38 և վիրաւորված են 50 հոգի։ Գնացքի վերջին երկու վագոնները բոլորովին խորտակվել են։ Դրանց մէջ եղող 50 ճանապարհորդներից ազատվել են միայն երեքը։

ՕՄՍԿ, 18 դեկտեմբերի։ Հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ Լիտվինօվի յիշատակին։ Դիակը կուղարկվի Պետերբուրգ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի։ Բժշկական խորհուրդը բացատրել է, որ դպրոցական շէնքերի՝ պարապմունքներից առաջ հանգստանալու՝ դահլիճներում և ճաշարաններում ջերմութեան աստիճանը պէտք է 14 և 15-ից ոչ աւելի լինի, բարձր դասարանների սաների ննջարանների ջերմութեան աստիճանը կարելի է իջեցնել 13-ի։

ԼՕՆԴՕՆ, 18 դեկտեմբերի։ Հնդկաստանի մահմէդականները, 62 և կէս միլիոն մարդ, վճռել են գալիք տարում մի կօնգրես գումարել կրօնական խոշոր կենտրօններից մէկում։ — Մահմեդականների անբաւականութիւնը վերջին ժամանակներս աւելի ուժգին է երեւան գալիս։ Մահմեդականների պատգամաւորութիւնը փոխ-կայսրի մօտ մի փոքր աջողութիւն է ունեցել, որի պատճառով մահմեդականները վճռել են շարունակել կռիւը ինդուսների հետ և 10000 ֆունտ են յատկացրել մի յատուկ լրագիր հրատարակելու՝ Լուկնօվում անգլիերէն ագիտացիա մղելու համար։ Կօնգրեսը գումարվելու է իբրև հակադիր ինդուսների ազգային կօնգրէսին։ Առայժմ դըժուար է ասել՝ ինչի՞ կը հասնի նոր շարժումը. սակայն անկասկած է, որ նա կը թուլացնի բէնգիացի ագիտատօրների ազդեցութիւնը։

ԼՕՁ, 18 դեկտեմբերի։ Ազատարար պահակատեղի տեղեկութիւնների համաձայն նոյեմբերի 15-ից մինչև դեկտեմբերի 15-ը կուսակցական հողի վրա վիրաւորված բանուորների թիւը հասնում է 73-ի, իսկ սպանվածներինը 24-ի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի։ Բանուորների հարցով զբաղվող խորհրդակցութեան նիստին արդիւնաբերողները լիակատար պատրաստականութիւն են յայտնել իրանց վրա վերցնել բանուորներին բժշկական օգնութիւն հասցնելու ծախքերը այն պայմանով, որ այդ գործը կազմակերպեն հիւանդանոցների գանձարանները, այսինքն գործը յանձնվի հէնց իրանց բանուորներին, որով թերևս հնարաւորութիւն ստեղծվի վերացնել այժմ ծագող անբաւականութիւնները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի։ Կալօմենսկի և Նարվայի րայօնների հոկտեմբերականների ժողովում Չիստեակօվը, Վերետէնիկօվը, Պօլօվցէվը, Միլիւտինը և ուրիշները խօսել են մինիստրների պատասխանատուութեան, նրանց գործողութիւնների նպատակայարմարութեան և օրինաչափութեան օգտին, սակայն այնպիսի պարլամենտարիզմի դէմ, որպիսին, ինքնորոշվող կայուն կուսակցութիւնների տարրերով բացակայութեան ժամանակ, կուսակցութիւնների՝ որոնք չեն քաշվում կուսակցական վարդապետութիւնից և մամուլի անկախութիւնից,—դէպի կռիւ է տանում քաղաքական պատուասէրների մինիստրական պօրտֆէլների համար և կաբինէտի անընդհատ փոփոխութիւնների պատճառ է դառնում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԴԷՈՒՍԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերի
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) մեզասեռ. հ.։
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժութիւն։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Կ. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։
Գ. Ե. Գուրգենով—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Մ. ՓՈՂԻՆՈՎ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդէ (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ՝ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ
Լեւոն Օհանջանեան
Մասնագէտ միզային, վեներական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը, երեկոյեան 6—9 ժամ.։ Կանանց և երեխաների համար 11—12 ժ.։ Հասցէն անկիւն Գօլովինսկի պրօսպէկտի և Կազբեկսկայա փողոցի, տուն Թամամշեանի։ Մուտքը Կազբեկսկի փողոցից № 2.
(տ. օ.) 296—300

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Գ. Զախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը { առաւ. 10—12 ժ.
Տէլէֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա փող., 16.
(տ. օ.) 74—150

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւնների։ Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առա. և 5—6 երեկ.
Միխայլովսկի պր. տ. Ճաւճանիձէի № 36
37—100

ԱԳՈՒԼԻՍԻ համար հարկաւոր է
ԲԺԻՇԿ
Պայմանների համար թող դիմեն ինձ Ագուլիսում։
Տանուտէր Վերին-Ագուլիսի՝
Եղիազար Տէր-Միքայէլեան

Պահանջեցէք ամեն տեղ «ՕԴՈԲՐԻՆ»
Միայն Միխայիլ Լեբեդևի
„Этикетъ утвержденъ прав." մակագրութիւնով

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում։
10, 20, 30 4—40

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
Ղզլարի հայոց ծխական դպրոցների համար երաժշտական պատրաստութեամբ մի հմուտ երգեցողութեան
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
20 դասով, որը պիտի պատրաստէ նաև եկեղեցական քառաձայն խումբ և վարէ խմբապետի պաշտօնը։ Ռոճիկը յունվարի 1-ից մինչև յունիսի 15-ը 500 րուբլի։
Ի դիմաց հոգաբարձութեան՝
Մ. Մոլթանեան

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
1907 Թ.
ՀՈՎԻՒ
Հոգեւոր-բարոյական, հասարակական եւ մանկավարժական շաբաթաթերթ
Հրատարակւում է շաբաթը մի անգամ, կիրակի օրը
(Երկրորդ տարի)
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ
Տարեկան . . . . . 4 ռ.
Կէս տարուանը . . . . 2 ռ. 50 կ.
Ամսական . . . . . — 50 կ.
Քահանաները և ուսուցիչները բաժանորդագինը կարող են վճարել մաս-մաս (2—2 ռ.) երկրորդ վճարը լինելու է Զատկի տօներից յետոյ։
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ Է
Թիֆլիսում՝ խմբագրատանը՝—Большая Ванкская ул., № 16. Կայսրութեան այլ տեղերից՝ պէտք է դիմել Тифлисъ, Редакція «Овивъ»
Արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction de la revue «Hovive»
Խմբ.-հրատ. Եզնիկ ա. ք. Երզնկեան
(հ.) 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 21-ին, անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար նշանակված է
ԿՕՆՑԵՐՏ
2 բաժանմունքներով.
Մասնակցում են՝ Վ. Սրաշիձէ, Ջնելաձէ, Միրաղեան, Սպանդարեան, Ցզօմելիձէ։
Տեղերի գները՝ 1 րուբ. մինչև 30 կօպ.։ Հիւրերը, անդամների երաշխաւորութեամբ, վճարվում են 1-ական րուբլի։ Աշակերտներին և աշակերտուհիներին մուտքը արգելված է։
Սկիզբը երեկոյեան 8½ ժամին։
(հ. հ.) 1—2

Ի. ՎԱՉՈՎ
ԲԱՐՁ. ՑՈՎՀ. ԱՐԱԲԱՋԱՆ
ԼՕՒԻ ՏԱԿ
ՎԷԳ
ԲՈՒԽԱՐԻՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ
Ա. Բ. ՄԱՍ.
ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲ.
(տ. օ.) 1—10

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ
Մաղաք Պետրոսեանի
«Շուշան», «Լիւսի», «Հօրփսի», «Պահակը», «Բանուորը», «Մի կտոր հացի համար», «Կապոյտ շալիկը», Արցունքներ», «Վիշտ», «Տխուր պատմութիւն»։ Բոլորը մի գրքոյքում 111 երես, գինն է 30 կ.։ Արտատպված «Մուրճ»-ից, «Արշալոյսից» և «Ընկերից»։
Վաճառվում է տեղական գրավաճառների մօտ և «Փարոս» պաւիլիօնում։ Հեղինակի հասցէն՝ Бебутовская № 42. կամ Авчалы з. ж. д.։
(հ. շ.) 8—10

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
ՍԱՊՈՆ
ԽՈՅԼԻ ԴԷՄ
կտորի գինը 25 և 35 կոպ.
Ծախվում է ամենայն տեղ.
Т-во Парфюм. фабрики провизора
А. М. ОСТРОУМОВА
МОСКВА.
(հ.) 10—10

Լոյս տեսան
Մ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ
1907 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Ցանկացողները՝ աւելի գիջում ստանալու համար դիմում են հետևեալ հասցէով. Թիֆլիս, Գարայեվսկի № 5, Մակար Չմշկեան։
ե. շ. 12—15

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 10—12, երեկոյեան 6—8։ Կանանց համար 12—1 ժամը։
Սօլօլակ, անկիւն Բէհբութեան և Պասկեվիչի փողոցների, № 33/15։
(տ. օ.) 75—100

Տօնական նուէր պատանիներին
Յարութիւն Եսայեանի
„ՀԱՅ ԿՏՐԻՃՆԵՐԸ"
Պատկեր հայ-թուրքական կռիւներից
Գինն է 7 կոպէկ
Գրավաճառներին և գումարով գնողներին ուրիշ զեղչ։ Դիմել Թիֆլիս «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցը։ 5—5

ՄԷՇԷՐԻՆՍԿ-ՊՕԴՎՕԼ
Մօսկվա իշխանյումն
Նոր կահաւորված 120 համարից ելեկտրական լուսաւորութիւնով նոր ձեռքենայ բարձրանալու,
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆԵՐՈՎ
Ամենայն յարմարութիւններով։
հ. ու. 8—8

Տ. Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԸ
Թարգմանում է
Л. Андреевъ-ի
„ВЪ ТУМАНЪ"
Պատմուածքը
3—4

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
1907 Թ.
ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Ժողովրդական, տնտեսական, գիւղացիական
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
(ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)
Նոյն ծրագրով և նոյն ուղղութեամբ, ինչ որ 1906 թւին, աշխատակիցների ուժեղացրած կազմով. ամեն համարում Սեռա-կէսի շաբաթական ֆէլիէտօնով
«Աշխատանքը» նուիրված է լինելու հայ գիւղացիութեան և նրա միջից դուրս եկած պրօլետարիատի շահերին և կարիքներին։
«Աշխատանքը» առանձին ուշադրութիւն է դարձնելու մեր գաւառի հասարակական և տնտեսական կեանքի վրա։
1907 թւի տարեկան բաժանորդներին «Աշխատանքը» տալու է ձրի, բացի 50 համար թերթից, բաղկացած 800 երեսից, մեծադիր երեսներից, հետևեալ չորս գրքերը.
Տարին 4 ր.
1. «Ժողովուրդը և հողը» տնտեսական-հասարակական ուսումնասիրութիւն։
2. «Ամենալաւ վարը» մատչելի գիւղատնտեսական ցուցմունքներ։
3. «Թանկագին բոյսերի թշնամիները եւ նրանց դէմ կռւելու միջոցները», հանրամատչելի գիտական ուսումնասիրութիւն այգեգործների, պարտիզպանների և բամբակագործների համար։
4. «Գիւղական նամակներ» զրոյցներ ժամանակակից քաղաքական-տնտեսական-հասարակական հարցերի մասին։
Բացի դա բաժանորդները ձրի ստանալու են՝
Երկու բազմագոյն, շքեղ նկարներ (14×8 վերշ.)
I «Կարկուտից յետոյ» (կուղարկվի յունվարի 15-ին)
II «Գալիս են» (կուղարկվի սեպտ. 15-ին)
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆԸ
Գրքերի և նկարների հետ միասին ճանապարհածախքով
Ռուսաստանի համար — Տարին . . . . . . 4 ր.; Կէս տարին . . . . 2 ր. 50 կ.
Արտասահմանի համար — Տարին . . . . 18 ֆրանկ; Կէս տարին . . . . . 10 »
Հասցէն՝ Тифлисъ, редакцію журн. «Ашхатанкъ» Бебутовская № 56.
6—0
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Ա. Աթանասեան

Լոյս տեսան եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ ԵՒ ՊԱՏԻ
1907 Թ.
„ՇԻՐԱԿ"
պատկերազարդ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ պատկերազարդ
ՀԱՄԱՌՕՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ բացի օրացուցական բաժնից պարունակում է վաճառականական, օրէնսգիտական, բժշկական, տնտեսական, ճանապարհորդական, արհեստագիտական, գիւղատնտեսական, կենսագրական, տօմարագիտական, գիտական, բանաստեղծական—վերծնութեան մեղեդիներ, պատմական—Նաթան Հալլ (Ամերիկայի անկախութիւնից), Ազգային Ժողով (ֆրանսիական յեղափոխութիւնից), Ռամկավարութիւն, Սահմանադրութիւն, Ի՞նչ է ազգութիւնը, Յեղափոխութիւնների պատմութիւնը, Տաճկահայոց սահմանադրութիւնը, Օգտակար խորհուրդներ, Գիտական Պաւարճալիք, Խնդիրներ, Վիճակներ, Ռեբուսներ և այլ և այլ հետաքրքիր տեղեկութիւններ։
ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է ընտիր մտքեր և աֆօրիզմներ, եկեղեցական և ազգային տօների պատմական բացատրութիւններ, հայոց ազգային սովորութիւններ, բժշկական, առողջապահական, թոյնապահական, մեղուաբուծական, անասնապահական, գիւղատնտեսական տեղեկութիւններ, խորհրդածութիւններ հեղինակաւոր անձանց։ Ազգային քնար, վերածնութեան մեղեդիներ, նշանաւոր դէպքեր հայկական նորագոյն կեանքից և հայոց պատմութիւնից։ Տնտեսական, արհեստագիտական, խորհուրդներ, հետաքրքիր նորութիւններ, պատմական ժամանակագրութիւններ, նոր անեկդօտներ, առածներ, հանելուկներ, ժողովրդական, յեղափոխական երգեր, լէչէներ, աչքածալի և հերոսական դէպքեր յեղափոխական աշխարհից, հետաքրքիր տեղեկութիւններ զուրանի և մահմեդական վարդապետութեան մասին, եայլն։
Իւրաքանչիւր առաջին երեսի վրա կայ մի մի բանաստեղծական հատուած հայ և օտար նշանաւոր բանաստեղծներից, որոնք արտայայտում են նրանց հայեացքը դէպի ազգային և հասարակական խնդիրները։
ՏԱԽՏԱԿԸ մի գեղարուեստական սքանչելի նկար է վեց գոյնով, պատրաստած լիտօգրաֆիայում, որ ներկայացնում է «ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» զարդարված «Հայկական դրօշմներով» (գերբեր), մի նկար, որ կարող է սենեակի զարդ ծառայել։
«Շիրակ» օրացոյցները զարդարված են գունաւոր պատկերներով։
Ցանկացողները մանրամասն բովանդակութիւնը կարող են ստանալ ձրի։
Գները՝ ծոցինը 20 կ., պատինը 50 կ.։ Գումարով գնողներին ծոցինը 15 կ., պատինը 35 կ.։
Ցանկացողները թող շտապեն, որ պատուէրները կարելի լինի ճշտութեամբ կատարել։
Դիմել՝ Александрополь, типографія «Ширакъ» Карапету Апинянъ. Արտասահմանից՝ Alexandropole, Karapet Apinian (Caucase).
11—15
Կարապետ Ափինեան

Թիւն դարձրէք գործարանի դրոշմի վրա „Пишущій Амуръ".
Օգտակար ընծայ առաջիկայ տօներին
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ ՎԱՃԱՌԵԼՈՒ ՊԱՀԵՍՏ

ԳՐԱՄՄՕՖՕՆՆԵՐԻ
ԵՒ
ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԻ
ԱՄԲՈՂՋ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՄԱՐ
Ստացված են մեծ թւով ամենավերջին նորութիւնների պլաստինկաներ, զանազան լեզուներով։
ԳՆԵՐԸ ԱՐԺԱՆ ԵՆ
Պատկերազարդ կատալօգները և պիեսների ցուցակները ուղարկվում և տրվում են ձրի։
ԳՐԱՄՄՕՖՕՆ — TRADE MARK — "GRAMMOPHON" — ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ — ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ
ԳՈՐԾ ԴՐՈՇՄ
„ԳՐԱՄՄՕՖՕՆ"
Ակցիօներական ընկերութեան
Թիֆլիսի բաժանմունք
Թիֆլիս, Գօլովինսկի պրօսպեկտ, տ. № 9.
(հ. շ.) Հեռագրի համար հասցէն՝ Тифлисъ "Граммокомпанія,,. 9—25
Ապարատներ եւ պլաստինկաներ գնելիս ուշադրութիւն դարձրէք գործարանի դրոշմի վրա „Пишущій Амуръ".